Kedves Olvasó!

E képes útmutatót elsősorban hagyományőrzők figyelmébe ajánlom, de bízom benne, hogy segítséget nyújthat, illetve érdekes lehet bárki számára, akit kicsit is foglalkoztat a szóban forgó leírás.

Igyekeztem jelenlegi legjobb tudásom szerint bemutatni a Magyar Királyi Csendőrség legénységének egyenruházatát, illetve felszerelési cikkeit, melyek egy hagyományőrző szempontjából fontosak lehetnek korszakokra lebontva. Ám sajnos kénytelen voltam e listát a teljesség igénye nélkül összeállítani a felszerelési cikkek hiányából adódóan. E rendeletek közül néhány mai szemmel nézve nem elég egyértelmű, néhol pontatlannak, esetleg ellentmondásosnak tűnnek. Ebből adódóan akad néhány kérdés, melyek közül némelyik jelenleg megválaszolatlanul marad, némelyik magyarázatára következtetni lehet a megismert tényeket alapul véve, és némelyiknél csak tippelhetünk válasz gyanánt. Ám ezeknél le kell szögezni: visszaigazolás, vagy cáfolat hiányában erősen vitatható bárminemű állítás. Ezen gondolatok a szövegben kék színnel, aláhúzva lesznek megjelölve. Emellett a megjegyzés szerű feljegyzések is kiemelésre kerültek, egyszerű kék színnel.

Fontos tény: a bemutatott öltözködési segédlet és rendeletek csak a legénységi állományú gyalogcsendőr egyének ruházatát és felszereléseit taglalja. A tiszti állomány, a lovas csendőrök, illetve más, a csendőrség kötelékében szolgálatot teljesítő ágazat felszerelései nem képezik a bemutatni kívánt használati cikkek tárgyát. Továbbá nem cél a felszerelési tárgyak műszaki leírásáig hatoló részletekbe bocsátkozás.

Ezúton is szeretném megköszönni figyelmed, és remélem hasznos információkkal gyarapíthatom tudásod!

Tisztelettel: Szeibel Máté

Melléklet

az Öltözködési Segédlet a M.Kir. Csendőrség hagyományőrzői számára kiadványhoz.

2022.08.15.

FELSZERELÉSI SEGÉDLET

A M. KIR. CSENDŐRSÉG HAGYOMÁNYŐRZŐI SZÁMÁRA

Csizma

Az újjászervezett csendőrség alapvető lábbelije a csizma volt. Általánosságban elmondható, hogy minden csendőr számára négy pár csizma volt fenntartva, próbacsendőröknek viszont csak kettő. Szolgálatban és azon kívül is megengedett viselet volt, s olyannyira bevált, hogy a testület feloszlatásáig nem került leváltásra.

Alapvetően kétféle csizmáról beszélhetünk: hosszú szárú és félszárú változatról, melyeken a húszas évek során számos rendeletben alakítottak, míg végleges formájukat elnyerték. A félszárú csizma 1923-ban került rendszeresítésre, alakja és kivitelezési módja azonban ekkor még nem került megemlítésre. Ugyanakkor már itt leszögezték, hogy hordható pantalló alatt és pantallón kívül is, utóbbi esetben csakis járőr és hasonló szolgálatok alkalmával, oly módon, hogy a nadrág 2-3 cm-nyire vissza legyen hajtva a csizma szárára. A hosszú szárú csizmát 1921-ben rendszeresítették újra, egy korábbi rendeletet vettek alapul.

- **1921:** Alapvető lábbeli a bakancs, télen viszont a lovagló csizmával megegyező szabású téli csizmát kell viselni, melyekből barna és fekete is kihordható.
- **1923:** Félszárú csizma rendszeresítése, viselési módjának szabályozása: a pantallónak 2-3 cm-re kell takarnia a csizmát, ha csizmán kívül viselik (így azonban csak járőr és hasonló szolgálatokban engedélyezik). Térdnadrág és lábszártekercs eltörlése, ezáltal a bakancs hordása is eltörlésre kerül.
- **1926:** Hosszú szárú csizma felső része barna, zsíros tehénbőr. Származassága: 40-43 cm, bélése juhbőr. Félszárú csizma felső része barna borjú, vagy tinóbőr. Származassága: 33-36 cm, bélése szattyánbőr. Szabásuk svájci forma, feketíteni kell őket. Egy év alatti szolgálati idővel rendelkező próbacsendőröknek zsíros tehénbőrből készülnek.
- **1928:** Hosszú szárú csizma bélése lehet juhbőr és vászon is.
- **1929:** Hosszú szárú csizma felső része fekete zsíros borjú, vagy hízott tinóbőrből készül. Kis idő múlva a félszárú csizmára is ez lesz igaz. Bevezetik a box bőr csizmákat, választhatóvá válik a zsíros és a box kivitel mindkét típusból (próbacsendőröknek csak zsíros lehet). A pantallónak 8-10 cmr-re kell takarnia a csizmát, amennyiben nadrágon kívül viselik (továbbra is csak járőr és hasonló szolgálatokban engedélyezett).
- **1933:** Járőr és hasonló szolgálatokban csakis csizmát lehet viselni. (Korábban bizonyos esetekben engdélyezett volt a fűzős cipő)
- **1936:** Hosszú szárú csizmából az egyik párnak zsíros borjúbőrből kell lennie, míg a másiknak box bőrből, a félszárú csizmából tetszés szerint lehet választani két párral.
- **1944:** Engedélyezik a bokaszorító szíj viselését csizmához.

Hosszú szárú csizma

Félszárú csizma

Egyéb lábbelik

Kényelmes, valamint kimenő, illetve ünnepi/társasági öltözethez engedélyezve voltak a csizmánál elegánsabb, és ezen alkalmakhoz praktikusabb, kényelmesebb lábbelik. Ezek a fűzős és a cúgos cipők voltak. Előbbire "könnyű cipő", utóbbira "sima cipő", vagy "gumibetétes cipő" néven is hivatkoztak. Mindkettőt 1921-ben engedélyezték viselésre, box bőrből, svájci formában készültek. Ezen viselési alkalmakkor csizma is felvehető, amennyiben az időjárás megköveteli.

- **1921:** Viselhető lábbelik felsorolása. Könnyű cipőt csak laktanyákban, táborban, vasúton, vagy hajón, utazásokon lehet viselni. Ugyanakkor lábbajjal gyengélkedők, továbbá akiknek a szabványos lábbelijük javítás alatt áll, bármikor felvehetik. Szárának magasabban kell végződnie mint a bakancsnak.
- **1930:** A sima és fűzős cipő első rajzi ábrája. Legénység részére díszelgések alkalmával soron és renden kívül engedélyezték a sima cipő viselését.
- **1933:** Járőr és hasonló szolgálatban megtiltották a csizmán kívüli bárminemű lábbeli használatát.

Cúgos cipő

Csendőr hosszú szárú csizmában

Fűzős cipő

Járőrpár, nyakukban félszárú csizmával

Csendőr fűzős cipőben, 21M zubbonyban

Zubbony

1921-ig a csendőrség részére is a Monarchia idején bevezetett zubbony volt előírva, ahogyan a honvédségnél. ‘21-től azonban bevezették az újszínű egyenruházatot, mely ezentúl szakított a szürke színnel és keki tónust kapott, amit a későbbiekben tábori zöldnek neveztek (ez a kifejezés az idő folytán fokozatosan tábori barnára módosult). Az új zubbony is álló-lehajtott gallért kapott elődje mintájára, azonban színén kívül eltérést mutatott a gombozása, vállszalagjai, zsebei és hajtókája (igaz, utóbbit az 1919. december 20-ai H. M. körrendelet már módosította). Minden csendőr egyénnek két garnitúra zubbony járt, egy díszelgő és egy szolgálati.

Az új zubbony immár nyitott gombolású volt, eztán a gyakorló és díszelgő zubbonyok szerepét egyazon típussal próbálták betölteni. Zsebei úgynevezettráncos foltzsebek lettek, szemben elődjével, ami vágott és foltzsebeket viselt. Ezekből a zsebekből továbbra is négyet tudhatott magáénak, ugyancsak továbbvíve a már megszokott duplán ívelt zsebfedőket. Vállszalagjai visszahajtás nélkül a gallérig futottak, végükön lekerekített szabással. Háta egy darabból volt és két háthasítékkal rendelkezett. Összességében elmondható róla, hogy nem különbözött honvédségi társától, azt leszámítva, hogy a derékvarrás úgy volt kialakítva, hogy a legalsó gomblyuk magába a derékvarrásba esett. *(E változtatás a soronkövetkező összes zubbonyról egyaránt elmondható, ám mindegyik változatból készült hagyományos verzió is.)* Celluloid nyakszegéllyel, fehér, elöl nyitott gallérral, fehér vagy bama vászongalléral, barna nyakkendővel, emellett fehér, vagy barna inggel viselték.

Az új hajtóka is honvédségi mintára változott, azonban ez kettős hajtóka lett: acélzöld alapon buzérvörös hajtókaposztó képezte a parolit, melyet rendfokozatokhoz mérten, különböző színű sujtás szegélyezett. A rendfokozati besorolás a honvédségitől különbözött, ezeken 1926-ban változtattak, a rendfokozati jelzésekkel egyetemben. Korábban az altisztekre jellemző sárga paszományt (főtörzsőrmester, törzsőrmester, őrmester, csendőr) eltörölték, kivéve a csendőr rendfokozatból, ennek sujtása továbbra is barna maradt ezüst helyett. Sárga helyett bevezették az ezüst paszományt, amit addig a rangosztályba nem sorolt havidíjasok viseltek. Ezek három osztályba való besorolását pedig végleg megszűntették, így az azokat jelző keskeny ezüstcsíkok is megszűntek. A csendőrlegénység régi besorolása szerint -rangosztályba nem sorolt havidíjasok: I.; II.; III. osztályú tiszthelyettes; -továbbszolgáló altisztek: főtörzsőrmester, törzsőrmester, őrmester; -altisztek: csendőr, próbacsendőr. Az új besorolás szerint: -rangosztályba nem sorolt havidíjasok: alhadnagy, tiszthelyettes; -altisztek: törzsőrmester, őrmester, csendőr, próbacsendőr. A korábbi besorolások fizetési fokozatai továbbra is megmaradtak. Mégpedig úgy, hogy a korábban főtörzsőrmesteri rendfokozatban lévő személyek a törzsőrmesteri fizetés magasabb fokozatát, míg a rangosztályba nem sorolt havidíjasok a korábbi osztályozásuknak megfelelően az új tiszthelyettesi rendfokozat három fizetési fokozatába estek. A háború előrehaladtával a tiszthelyettest főtörzsőrmesterre nevezték át, 1945-re pedig már altisztekre való gyűjtőfogalomként használták ezt a szót.

1926-ban számos változtatást vezettek be a zubbonyon is: megváltoztatták galléját, vállszalagját is. Az újonnan rendszeresített honvédségi zubbonyhoz hasonlóan ennek is álló gallérja lett (melyhez idomult a hajtóka is), és a ‘21 előtti zubbony mintájára visszavezették a visszahajtott vállszalagot, mely bal oldalon alkalmas volt a köpenykoszorú lekötéséhez, jobb oldalon pedig a válltekercs befogadására. Különbözött azonban honvédségi társától abban, hogy vállszalagja nem viselt fegyvernemi színű borítást, és a vállszalagot rögzítő gombok zubbonygomb helyett sapkagombok voltak. Továbbra is két háthasítékkal rendelkezett (tiszteknek ekkor már egy volt, a hát pedig két darabból állt). Kávébarna gombjait a próbacsendőrök kivételével homályosan ezüstözött gombokra cserélték. E típust csak celluloid, később pedig vászon nyakszegéllyel, továbbá fehér inggel viselték.

A következő nagy módosítás a zubbonyokon 1940-ben történt. Ekkor szintén a honvédség ruházatát követvén az állógallér fekvőre módosult. E módosítás következtében eltörölték a nyakszegélyt, továbbá bevezették a táboribarna, úgynevezett polgári gallérú, vagy duplán hajtott gallérú inget. A vállszalagokon is változtattak. Míg a honvédségnél 1937-ben eltörölték a fegyvernemi színű vállszalagborítást, addig a csendőrségnél 1940-ben bevezették azt. A különbség az volt, hogy míg a honvédségnél a zubbony anyagot borították be hajtókaposztóval, addig a csendőrségnél acélzöld hajtókaposztó képezte a vállszalagot, amit buzérvörös hajtókaposztóval fedtek be. A háború előrehaladtával e megkülönböztető jelzéstől fokozatosan eltekintettek. Ennek gombjai és a derékvarrás tiszti mintára való alkalmazása szintúgy megmaradt.

Legénységi zubbonyok 1919-26 között időrendi sorrendben (őrmester)

- **1919:** Csendőrségi rendfokozati jelzések és hajtókák rendszeresítése.
- **1921:** Álló-lehajtott galléros keki zubbony bevezetése.
- **1926:** Új, álló galléros zubbony rendszeresítése. A sárga altiszti paszomány megszűnik (kivéve csendőr), helyette ezüst lesz. Az altiszti osztálysávozás megszűnik.
- **1929:** A rangosztályba nem sorolt havidíjasok és altisztek részére (próbacsendőrök kivételével) a zubbony gombjait kávébarnáról homályosan ezüstözöttre cserélik. Nyári ruházat viselése megengedett. (1921-ben is engedélyezett volt.) Lehet tábori barna finom szövet, szabásban és kivitelben ugyanolyannak kell lennie mint a tábori zubbonynak, és lehet nyers zsávoly, melynek leírás szerinti szabása olyan mint az A-26. szerinti tábori zubbonyé, azzal a különbséggel, hogy gallérja lehajtott, gombozása rejtett, hajtókája sujtás nélküli, és vállszalagjai nem színesek. *(Furcsa megfogalmazásmód, hiszen az A-26.-ban szerepel nyári zubbony és annak leírása is.)*
- **1931:** Őrsparancsnokok hajtókáján a megkülönböztető jelzés lapos ezüst kisgomb, szakaszparancsnokoknak koronás, homályosan ezüstözött (még ebben az évben fényesre módosított) kisgomb.
- **1932:** Tábori barna nyári ruházatot már csak a tiszteknek engedélyezik honvéd helyőrségeken kívül, kihordási ideje 1933 vége.
- **1935:** Őrs és szakaszparancsnokoknak egyaránt homályosan ezüstözött koronás kisgomb a megkülönböztető jelzés hajtókán. Hajtóka színét eképp módosították: "acélzöld alapon világos buzérvörös". 1935. április 25-től kezdve próbacsendőrök rendfokozati jelzése egyöntetűen a honvédségnél tizedesnek megfelelő két csontcsillag. Korábban a próbacsendőrök a honvédségnél elért rendfokozatukat továbbvihették a csendőrséghez, kivéve őrmestertől felfelé.
- **1937:** Vászon nyakszegély rendszeresítése (előtte celluloid volt).
- **1938:** A szabálytalan anyagú, és az előírásostól kismértékben eltérő szabású és kivitelű ruházati cikkeket 1940. végéig kihordhatják. A nagyon szemet szúró darabokat 1939. március 1-ig "el kell tüntetni". A rendfokozati jelzések csillagainak átmérője 22mm-ről 18mm-re módosul.
- **1940:** Új zubbony bevezetése. A díszzubbonyt és a köpenyeket 1941. január 31-ig kell átalakítani, a maradék zubbonyokat 1942. december 31-ig kell. Az átmeneti időszakban a járőrök egységessége nem követelhető. A szabálytalan ruhaneműk kihordási idejének meghosszabbítása 1941. végéig. Tisztek részére előírják a zöld nyáriruha alkalmazását, a nyers változat kihordási ideje 1941. november 1.
- **1941:** Díszzubbony átalakítási ideje 1941. május 31-re módosul.
- **1942:** Honvédségi Közlöny: Nyers lenzsávoly ruhának kihordási ideje 1943. november 1.
- **1943:** Ez év március 13-tól az újonnan felvett próbacsendőrök a honvédségnél betöltött rendfokozatukat viszik tovább, így akinek nincs, az a próbaszolgálat alatt előbb prb. őrvezetővé, majd prb. tizedessé lép elő.
- **1944:** Elvonuló alakulatok zubbonya sujtás nélküli, a vállszalag zubbony anyagból, fegyvernemi szín nélkül. Ezeket a ruhadarabokat a hadműveleti területről hazatért egyének menet és kényelmes öltözetként használhatják. Nyers nyári ruházat kihordási idejét 1945. november 1-re hosszabbítják.

Legénységi zubbonyok 1926-45 között időrendi sorrendben (őrmester)

Legénységi nyári zubbonyok 1929-45 között időrendi sorrendben (rendfokozat nélkül)

Könnyű szövetű nyári zubbonyt csakis járőr- és hasonló szolgálatban, illetve kényelmes öltözet viselése során lehetett használni, míg a zsávoly zubbony gyakorló funkciót töltött be.

Csendőr legénység zubbonyon viselt hajtókái 1919-1945 között

Csendőr legénységi hajtókák 1916-1919 között

alacsonyabb állású altisztek

Próbacsendőr

Csendőr

Alőrmester

magasabb állású altisztek

I; II. osztályú őrmester

Járásőrmester

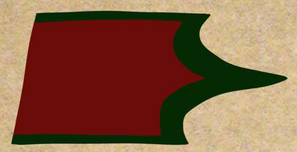

Tiszthelyettes

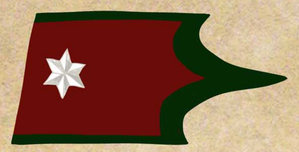
A későbbiekben rangosztályba nem sorolt havidíjasokká jellemzően a csonka ország területén ténylegesen szolgálatot teljesítő I; II. őrmestereket, járásőrmestereket és vizsgázott alőrmestereket nevezték ki, míg továbbszolgáló altiszteknek a vizsgát még nem tett alőrmestertől lefelé eső rendfokozatúakat. A megszállt területekről, vagy hadifogságból hazaérkező magasabb állású altisztek kinevezéseiről egyenkénti felterjesztés történt.

Csendőr legénységi hajtókák 1919-1921 között

altisztek

Próbacsendőr

Prb. (őrvezető)

Prb. (tizedes)

Prb. (szakaszvezető)

Csendőr

továbbszolgáló altisztek

Őrmester

Törzsőrmester

Főtörzsőrmester

rangosztályba nem sorolt havidíjasok

Tiszthelyettes
III. o.

Tiszthelyettes
II. o.

Tiszthelyettes
I. o.

Csendőr legénységi hajtókák 1921-1926 között

altisztek

Próbacsendőr

Prb. (őrvezető)

Prb. (tizedes)

Prb. (szakaszvezető)

Csendőr

továbbszolgáló altisztek

Őrmester

Törzsőrmester

Főtörzsőrmester

rangosztályba nem sorolt havidíjasok

Tiszthelyettes
III. o.

Tiszthelyettes
II. o.

Tiszthelyettes
I. o.

Csendőr legénységi hajtókák 1926-1935 között

altisztek

Próbacsendőr

Prb. (őrvezető)

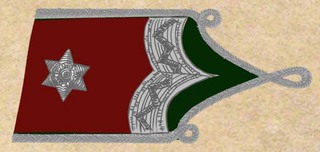
Prb. (tizedes)

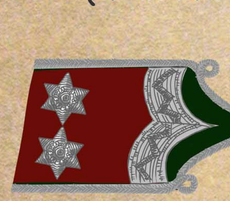
Prb. (szakaszvezető)

Csendőr

Őrmester

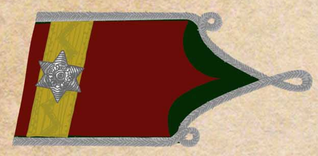

Törzsőrmester

rangosztályba nem sorolt havidíjasok

Tiszthelyettes

Alhadnagy

Csendőr legénységi hajtókák 1935-1943 között

altisztek

Próbacsendőr

Csendőr

Őrmester

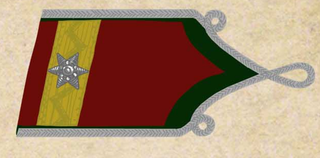

Törzsőrmester

rangosztályba nem sorolt havidíjasok

Tiszthelyettes

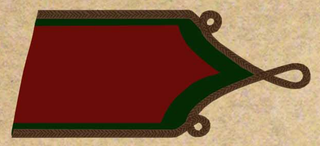

Alhadnagy

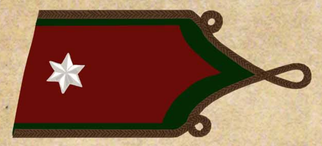
(1938-ban a rendfokozati csillagok átmérője 22mm-ről 18mm-re csökkent.)

Csendőr legénységi hajtókák 1943-1944 között

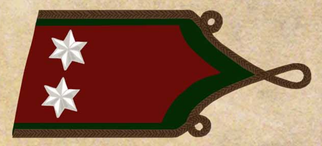
altisztek

Próbacsendőr/
Pótcsendőr

Próba/Pótcsendőr
(őrvezető)

Próba/Pótcsendőr
(tizedes)

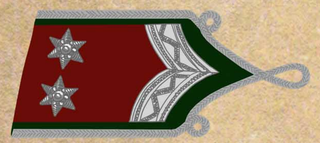
Próba/Pótcsendőr
(szakaszvezető)

Csendőr

Őrmester

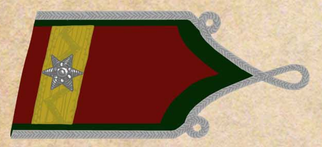

Törzsőrmester

rangosztályba nem sorolt havidíjasok

Főtörzsőrmester

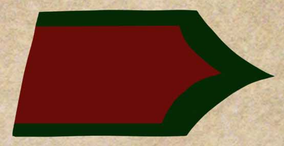

Alhadnagy

(1943 közepétől a "tiszthelyettes" rendfokozatot a honvédségi "főtörzsőrmester"-re nevezték át, míg 1944. év végétől a "csendőr"-t "szakaszvezető"-nek, a "próbacsendőr"-t pedig "próbaszolgálatos"-nak hívták.)

Csendőr legénységi hajtókák 1944-1945 között

altisztek

Próbaszolgálatos

Próbaszolgálatos
őrvezető

Próbaszolgálatos
tizedes

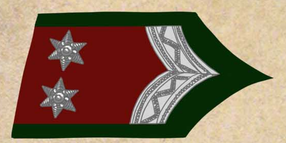
Próbaszolgálatos
szakaszvezető

Szakaszvezető

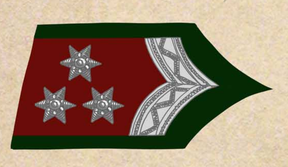

Őrmester

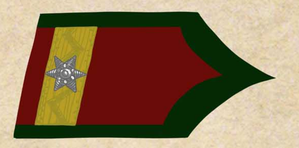

Törzsőrmester

rangosztályba nem sorolt havidíjasok

Főtörzsőrmester

Alhadnagy

(A nem elvonuló alakulatok hajtókáin a sujtás megmaradt.)

Nadrágok

Ahogy a zubbony esetében, úgy nadrágok tekintetében is 1921-ig a régi rendszerbeli ruhadarabot használták. Ez az akkori gyalogsági nadrág volt, amit még lábszártekercccsel és bakanccsal hordtak. Később ezt váltotta a pantalló, és a csizmanadrág, melyet korábban is felvehettek télen. Mindkettő viselhető volt járőrszolgálatban, a félszárú csizmához csak pantaló volt megengedett. A húszas évekbeli fotók arról tesznek tanúbizonyságot, hogy utóbbit akkoriban még előnyben részesítették, viszont idővel ismét téli viseletté vált. Az 1936-os öltözeti tabló szerint járőrszolgálatban csizmanadrágot csak télen lehetett felvenni. E nadrágok küllemükben nem változtak az évek során. A rajtuk alkalmazott talpalávalókat szabályozni próbálták évekrenyúlóan, de ez lényegi változást nem jelentett. Idővel azonban megengedték nyári ruhaként, könnyű szövetből készült változat hordását.

Legénység részére őrmestertől felfelé, kényelmes és egyszerű öltözethez megengedett volt fekete pantalló viselése is. Szolgálaton kívül pedig az összes legénység részére megengedett viselet volt a fehér szövetnadrág.

- **1921:** Régi szabású, de új színű nadrágok és új nadrágok rendszeresítése, elfogadott régi nadrágok újrarendszeresítése. Térdnadrág a gyalogcsendőrlegénység részére, táborizöld pantallő és fekete pantalló az összes altiszt és rangosztályba nem sorolt havidíjas részére.
- **1923:** Térdnadrág és lábszártekercs eltörlése. Pantalló viselésének szabályozása félszárú csizmához: amennyiben a nadrág csizmaszárba van tűrve, 2-3 cm-re vissza kell hajtani a csizma szárára. A két pantallóból az egyik (amennyiben viseltes) csizmanadrággá alakítható.
- **1926:** A fekete pantalló viselésének módosítását valószínűleg az újonnan kiadott Öltözeti Táblázatban közölhették. A későbbi tablókban már csak őrmestertől felfelé volt megengedett viselet.
- **1929:** Nyári ruházat viselése megengedett (zsávoly). 1921-ben is engedélyezett volt tábori zöld színben. Fekete és fehér szövetnadrágok viselési módjának leírása az öltözködési tablóban.
  (A Csendőrségi Lapok A M. KIR. CSENDŐRSÉG EGYENRUHÁJA ÉS FELSZERELÉSE c. külön kiadása fehér nadrágnál a következőket említi: "Csak azonos anyagból készült zubbonyt és pantallót (sapkát) szabad egyidejűleg viselni." (*Ez és az öltözködési tablók alapján ellentmondás figyelhető meg.*) A pantalló és a félszárú csizma viselési szabályozásának módosítása: a nadrág visszahajtás 2-3 cm-ről 8-10 cm-re módosul.
- **1930:** Innentől kezdve a nadrágok két hátsó zsebbel készülnek, ezidáig csak a jobb oldali részen volt hátsó zseb. A legénység fekete és fehér nadrágjait a tömeg terhére beszerezheti.
- **1932:** Korábbi rendelet pontosítása, megerősítése: kényelmes öltözetben/szolgálaton kívül/ a tábori zubbonyhoz nyári nadrág (zsávoly) is viselhető, továbbá nyári ruházat (nyári zubbony és nadrág) is viselhető.
- **1934:** A '23-as rendelet megerősítése: a kevésbé használható pantallókat csizmanadrággá lehet alakítani.
- **1935:** Kamgarn anyagból készült fekete vagy fehér nadrágját a legénység ez év december 31-ig kihordhatja, továbbiakban hordása tilos.
- **1937:** Legénység részére is engedélyezik a fehér lenzsávoly nadrág viselését (eddig csak nyers lehetett).
- **1938:** A szabálytalan anyagú, és az előírásostól kismértékben eltérő szabású és kivitelű ruházati cikkeket 1940. végéig kihordhatják. A nagyon szemet szúró darabokat 1939. március 1-ig "el kell tüntetni".
- **1940:** Szabálytalan ruhaneműk kihordási idejének meghosszabbítása 1941. végéig.

Főbb legénységi nadrágok 1923-45 között

Fejfedők

Általános viseletként csendőrökről mindenkinek a kakastollas csendőrkalap jut eszébe. Ez nem is véletlen, hiszen a testület fennállásának utolsó pár évét leszámítva valóban általános viselet volt. 1881-es alapításával egyidejűleg a kalap is megjelent. Azonban már az 1867-ben felállított /meghagyott/ erdélyi és horvátországi csendőrparancsnokságok alapfelszerelése is a kalap volt, ahogy elődszervezetüknek a Császári Zsandárságnak is. (Később erdélyi mintára rendszeresítették az országos testületnél is.) A zsandárság pedig vélhetően a nagy múltra visszatekintő Császári Vadász alakulatokhoz (Kaiserjäger) vezeti vissza, akik ugyan egyszerű gyalogosok voltak, de könnyű felszerelésük révén könnyen mozdíthatóak, és kis egységekben is egyfajta elitalakulatként nagy hatásfokkal voltak bevethetőek. A fogalom ilymódú értelmezése szerint a csendőrök is vadászok voltak. Az 1919-es ruházati körrendeletben szereplő tollas csendőrkalapot vadászkalapnak is nevezik. A kalapon az évek múlásával lényegében nem változtattak, kisebb-nagyobb "divatbéli" eltéréseket és a kalapcímert leszámítva. Viselték szolgálatban és díszelgések során, illetve ünnepélyes alkalmakkor. Rendfokozati jelzésként a kalap karimája körül elhelyezett különböző kivitelű zsinórzat szolgált. Szolgálati viseletként egészen 1943-ig rendben volt, amíg a szintén híressé vált szemeľnyős, állszíjas tábori sapka leváltotta.

E típust valószínűleg gazdasági, és a háborúra lévő tekintettel praktikussági okokból vezették be. Részben a kalap feladatait vállalta át, részben pedig a korábbi tábori sapkáét. Ugyan a kalapot nem vonták ki a használati cikkek sorából, de közbiztonsági szolgálatot nem teljesítő egyének részére kettő helyett már csak egy járt, ami díszelgésre szolgált. Minden más alkalomra (amin előtte kalapot kellett viselni) az új sapkát írták elő. Állszíjat leeresztve kellett viselni: menetöltözetben (menethez alakulatonként külön elrendelhették a kalap felvételét), járőrszolgálatban, amikor az időjárás megkövetelte, kényelmes öltözékben, ha csapatszintű kivonulás történt, illetve ha a gyakorlások típusa erre késztetett. Minden más esetben állszíjat rejtve kellett viselni (tehát járőrszolgálatban is!). Anyaga és formája a szemernyőt és az állszíjat leszámítva a korábbi tábori sapkáéval megegyező.

A csendőrségnél 1919-ben kakastoll-forgóval rendszeresítettek Bocskay süveget. A tábori sapka végül 1922-ben nyerte el végleges alakját, ami ugyancsak a honvédségnél bevezetett típus. Ehhez tollforgót nem viseltek, a hegyi alakulatokat és az új sapkára való átállás időszakát leszámítva. Rendfokozati jelzései és díszítései sem különböztek, egy dolgot leszámítva: őrmestertől felfelé a sapkarózsa nem préselt lemezből volt, hanem rendfokozattól függően ezüst, vagy arany sodralék fonalból. Viselése minden alkalomra elő volt írva, amikor a kalap viselése előírva nem, illetve a társasági sapka viselése megengedve nem volt. A csendőrségnek zárt alakulatban tábori sapkában való kivonulása elrendelhető.

Csendőrlegénység részére bevezetett fejfedő volt még a társasági sapka. Kezdetben megegyezett a tiszteknek előírt fekete sapkával, azzal a különbséggel, hogy csendőröknél és próbacsendőröknél sapkarózsája és zsinórzata sárga selyem volt. Utóbbit piros beszövések díszítettek. Később vezették be a barna társasági sapkát, amit eredetileg tiszteknek és rangosztályba nem sorolt havidíjasoknak rendszeresítettek. Nekik ezzel egyidejűleg beszüntették a fekete sapka viselését. Idővel viszont, ahogy kezdtek körvonalazódni a csendőrséggel szemben felállított küllemi elvárások, tiszteknél visszavezették a fekete sapkát, a legénység részére pedig rendszeresítették a társasági sapkát. Gombozata és a sapkarózsa megegyeztek a tábori sapkán előírtakkal, ám mint ahogyan az minden ruhacikkről elmondható, a gyakorlatban szabályostól eltérő változatok is használatba kerültek, így elterjedt volt próbacsendőrök és csendőrök körében is a fonálból készült sapkarózsák használata. Viselése megengedett volt társasági, illetve kényelmes öltözetben.

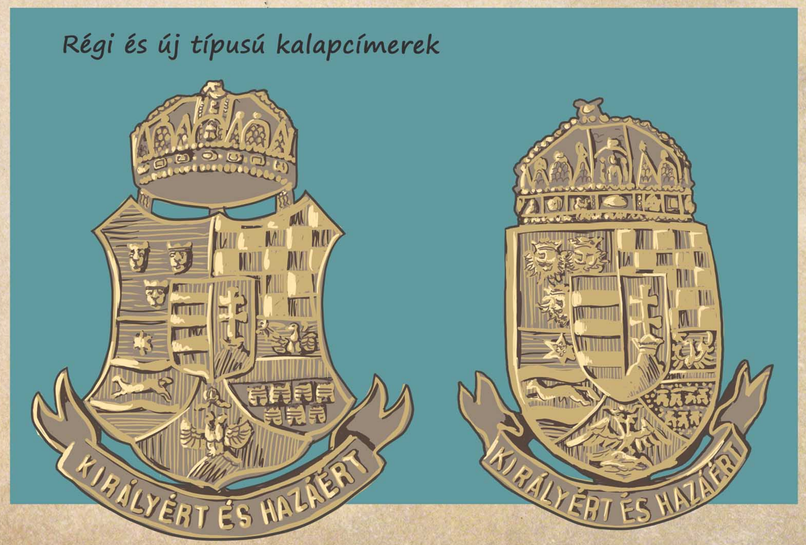

Fekete sapka

Barna társasági sapka

- **1919:** Tollas csendőrkalap újrarendszeresítése az "eddig rendszeresített alakban". Bocskay-süveg rendszeresítése. Fekete sapka a továbbiakban meghatározott ideig kihordandó. A fejfedők zsinórzata csendőrig piros selyemfonállal átszőtt sárga selyemzsinór, őrmestertől felfelé ezüst zsinór.
- **1921:** 1921-ben nem említik a kalapcímert, ezért vélhetően valamikor később módosítotak rajta.
- **1922:** Tábori sapka rendszeresítése.
- **1923:** Tisztek és tiszthelyettesek (rangosztályba nem sorolt havidíjasok) részére barna társasági sapka rendszeresítése. A fekete sapka a többi rendfokozati besorolásba esők számára meghatározatlan ideig kihordandó.
- **1926:** Legénység részére barna, tiszteknek fekete társasági sapka bevezetése.
- **1929:** Tisztek a tábori barna társasági sapkát 1929. évi december 31-ig kihordhatják, míg a legénység fekete sapkáit 1927. szeptember 30-ig viselheti.
- **1930:** Tisztek kihordási határidejét ezév december 31-ig meghosszabbítják.
- **1931:** Ugyanezen határidőt "további rendelkezésig" hosszabítják meg.
- **1933:** Csendőrkalap első leírása az újászervezett csendőrség számára.
- **1935:** Próbacsendőrök tábori sapkáján a rendfokozati jelzés egyöntetűen két acélzöld posztócsík. Ezt még ebben az évben ispahánzsinórra változtatták.
- **1939:** A kalapot mindig leeresztett állszíjjal kell viselni. (Korábban némely esetben szolgálaton kívül rejthették.)
- **1943:** Állszíjas, szemernyős tábori sapka rendszeresítése. Rendfokozati jelzések újból az 1935. előtti mintára módosulnak. Csendőrnél és próbacsendőröknél a színe buzérvörös ispahánra változik, bocskai dísz sujtása továbbra is barna. Katonai kiképzésekre (lőgyakorlatokat kivéve) tábori sapkában kell kivezényelni az állományt. Közbiztonsági szolgálatot nem teljesítő személyektől megvonták a két kalap birtoklását.
- **1944:** Elvonuló alakulatok sapkáit topán és sujtás nélkülire módosítják. A hadműveleti területről hazatért egyének menet és kényelmes öltözetként használhatják.

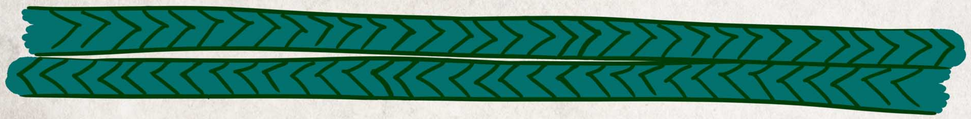

Mivel a kalap zsinórzásának változtatásra utaló rendelet nem található, ezért arra következtethetünk, hogy a '26-os és '35-ös változtatáson kívül más módosítás nem történt.

Csendőrlegénység kalapzsinórzata 1919-1945 között

1919-26 között próbacsendőrtől II. o. tiszthelyettesig, 1926 után próbacsendőrtől törzsőrmesterig

1926-tól tiszthelyettes, 1935-től az örsparancsnokiskolát végzet törzsőrmester is

1919-26 között I. o. tiszthelyettes, 1926 után alhadnagy

Minden kalapzsinór két vége egy, a saját anyagának megfelelő fonállal beszőtt 27mm hosszú famakkban végződik, a végeket pedig saját anyagából létrehozott tolócsukor tartja össze.

Rendfokozati jelzések próbacsendőrök sapkáin 1922-1935 között

Őrvezető

Tizedes

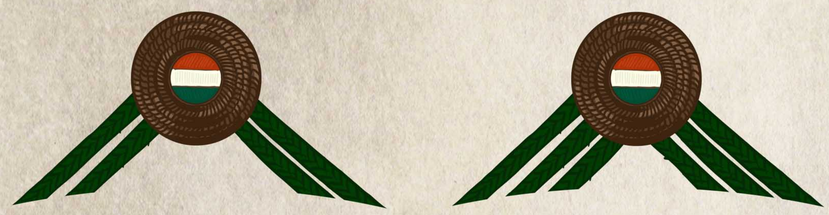
Szakaszvezető/Csendőr

Rendfokozati jelzések csendőrök és próbacsendőrök sapkáin 1935-1943 között

Próbacsendőr

Csendőr

Rendfokozati jelzések próbacsendőrök és pótcsendőrök sapkáin 1943-1945 között

Tizedes

Őrvezető

Szakaszvezető/Csendőr

A csendőrök sapkán lévő rendfokozati jelzéseiről az 1935 előtti és 1943 utáni időszakból jelenleg nincsenek felvállalható információim.

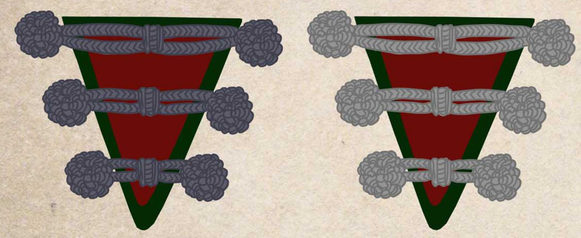
Tábori sapka

Topándíszek 1919-22 között Bocskay-süvegen

Altisztek

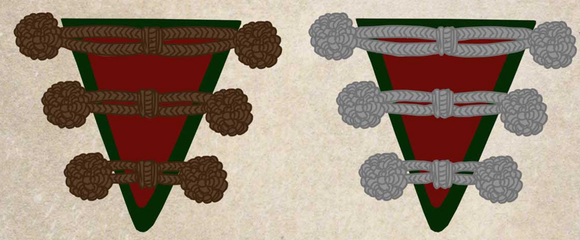
Továbbszolgáló altisztek és Tiszthelyettesek

Topándíszek 1922-45 között tábori sapkán

Altisztek csendőrtől lefelé

Altisztek őrmestertől felfelé és rangosztályba nem sorolt havidíjasok

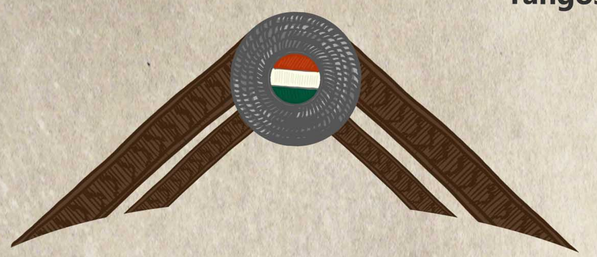
1944-től az elvonuló alakulatok sapkáin a paszományt elhagyták.

Rendfokozati jelzések tiszthelyettesek és továbbszolgáló altisztek sapkáin 1922-1926 között

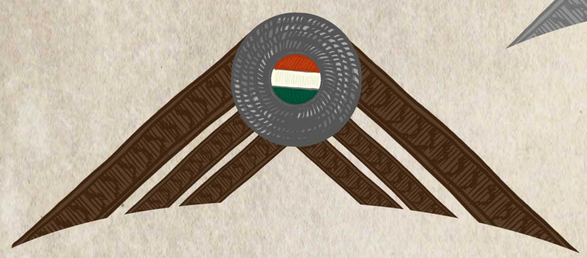
(A rendeletet, ami az új tábori sapkát bevezeti nem találtam, így a Magyar Királyi Nemzeti Hadsereg számára kiadott szabályzatot vettem alapul.)

továbbszolgáló altisztek

Őrmester

Törzsőrmester

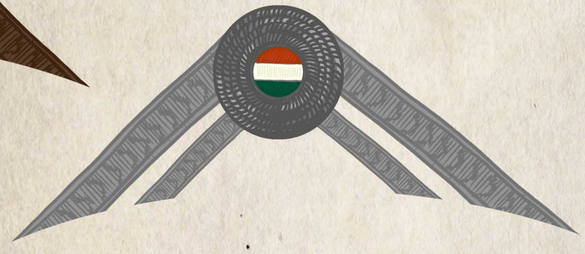

Főtörzsőrmester

rangosztályba nem sorolt havidíjasok

Tiszthelyettes
III. o.

Tiszthelyettes
II. o.

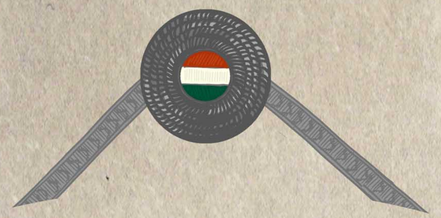
Tiszthelyettes
I. o.

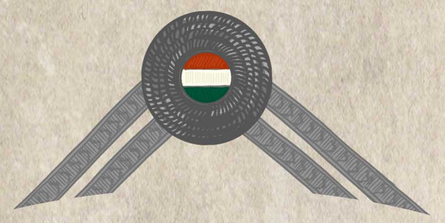
Rendfokozati jelzések altisztek (őrmestertől felfelé) és rangosztályba nem sorolt havidíjasok sapkáin 1926-1945 között

altisztek

Őrmester

Törzsőrmester

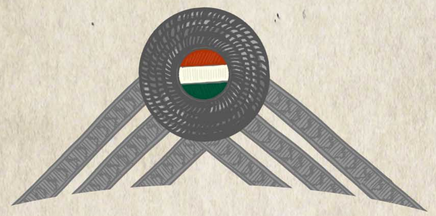

Főtörzsőrmester

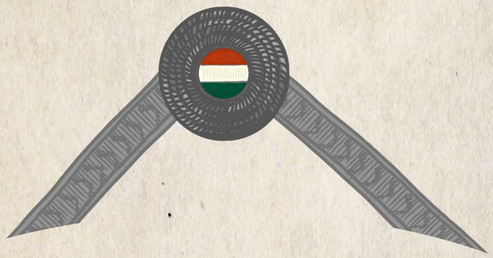

rangosztályba nem sorolt havidíjasok

Tiszthelyettes
(1943-tól Főtörzsőrmester)

Alhadnagy

Szemernyős tábori sapka kistollforgóval

Kesztyűk

1940-ig a kesztyűk a csendőrség mindennapi viseletéhez hozzátartoztak. Ezután pedig fokozatos engedményekkel szép lassan visszaszorultak a kötelezően hordandó cikkek sorából.

Nyári viselethez alapvetően barna bőrkesztyű volt az előírásos, később bevezették a szőtt vászon nyári kesztyűt. Díszelgések alkalmával fehér szarvasbőr kesztyűt rendeltek el, ám idővel korlátozták viselését, valamint anyagát kötöttre változtatták. Téli óvócikként először barna kötött kesztyűt rendszeresítettek érmelegítővel. Ezt próbálták szőrmével bélelt bőrkesztyűvel lecserélni, ám a megkésett szándék a folyamatos anyaghiánnyal társult, s így a téli kesztyűk teljes körű cseréjét a testület felszámolása meghiúsította. A téli kesztyűk viselési időtartamát is korlátozás érte 1944-ben.

- **1921:** Korábban használt kesztyűk újrarendszeresítése: "kesztyűk mint eddig".
- **1935:** Táboribarna kötött téli kesztyű rendszeresítése érmelegítővel (Egy '38-as helyesbítésben utalnak a '21-ben kiadott rendeletre. Ebben a helyesbítésben téli kesztyű leírásaként ez szerepel: "kötött táboribarna téli kesztyű").
- **1937:** Nyári szövet kesztyű rendszeresítése
- **1938:** Gyapjúval bélelt juhbőr kesztyű rendszeresítése, a téli kötött kesztyű kihordási ideje 1940. március. 31. Fehér szarvasbőr kesztyű leírása.
- **1940:** Május 1-szeptember 30. között szolgálati időszakon kívül a kesztyű viselése nem kötelező (kivéve, ha az illendőség úgy kívánja)
- **1941:** Kötött kesztyű kihordási idejének módosítása 1943. március 31-ig.
- **1943:** Rendelet pontosítása, nyomatékosítása: a Kormányzó Úr Ő Főméltósága utazásának biztonsága érdekében kirendelt csendőrjárőrök nem esnek a Kormányzó Úr Ő Főméltósága előtt szolgálatot teljesítők körébe, így fehér kesztyűt sem viselhetnek. Fürdő, vasúti és hajózási állomásokon járőrszolgálatot teljesítők körében május 1-szeptember 30. között nem kötelező a kesztyű használata. Kötött téli kesztyű kihordási idejének módosítása: „további rendelkezésig meghosszabbítom". Anyaghiány miatt a fehér kötszövött kesztyű engedélyezése, az egységesség nem elvárandó. Eztán a fehér kesztyűt csak díszben zárt rendben, valamint Kormányzó Úr Ő Főméltósága előtt tett szolgálatban kell hordani.
- **1944:** Őr és járőrszolgálatban a téli kesztyűt október 15-április 15. között, míg tanalakulatoknak és a csendőr zászlóalj tagjainak november 1-március 31. között kell viselni.

1943-ig fürdőhelyeken szolgálatot teljesítő járőröknek nappali szolgálat során fehér szarvasbőr kesztyű volt előírva, ám a kötszövött fehér kesztyű is engedélyezve volt.

A testület fennálási ideje alatt bevezetett kesztyűk különböző fajtái

Köpeny

Téli viseletként ahogyan a honvédség számára, úgy a csendőrségnél is köpeny volt előírva. 1921-es rendszeresítése után egy-két kisebb-nagyobb változtatást leszámítva nem történt rajta módosítás.

Szőrmegallér felcsatolására alkalmas volt, melyet nagy hidegben engedélyeztek járőr és hasonló szolgálatok során. Vállszalagjait nem takarta fegyvernemi színű borítás. Gallérja 1926-ban változott, amikor az új zubbonyokhoz egy jobban illeszkedő szabást eszközöltek rajta. Alacsonyabbra vették, így pedig a rendfokozati jelek kellőképp kilátszódtak a köpeny alól. Ez 1940-ig nem is okozott gondot. A lehajtott gallérú zubbonyok rendfokozati jelzései viszont már semmiképp nem tűntek elő a köpeny gallérja alól, bármekkorák is lehettek azok.

Ekkortól a honvédséggel egyöntetűen bevezették a köpenyeken alkalmazott rendfokozati jelzéseket. Próbacsendőröknél a köpeny ujjának visszahajtásán alkalmazott, ujjanként két darab pamutpaszományból készült, acélzöld alapon buzérvörös 1,4 cm x 8 cm-es sáv alkotta. Csendőrtől felfelé a köpeny vállaira felgombolható (vagy gyártótól függően kapcsolható) köpenyvállapokat írtak elő. Ezeken szerepeltek a rendfokozati jelzések. Mivel ezek a vállapok kényesek voltak, így a puskaszíj alatti viselése megoldhatatlan volt, ezért járőr és hasonló szolgálatokban, valamint díszben (tehát minden alkalommal, amikor puskát kellett fogni) a jobb vállapot egy vállszalagra kellett cserélni. Ez szintén felgombolható volt és oly hosszal rendelkezett, hogy felillesztve be tudja fogadni a válltekercset. Ilyen helyzetben furcsa, felemás látványt biztosítva viselőjének. A levehető vállszalagok anyaga és külleme olyan volt mint a próbacsendőrök köpenyén alkalmazott vállszalagok. Ezek formára és méretre a korábbi (1935 utáni) vállszalagokkal megegyeztek, azonban már nem köpenyszövetből készültek, hanem a zubbonyhoz hasonlóan hajtókaszínű posztóból. 1941 végére egyértelművé vált, hogy az új vállapok praktikussági szempontból megbuktak, ezért minden rendfokozati besorolás jelzése a köpenyek ujjára került. Az új zubbonyhoz és köpenyhez (télen való viselésre) khaki színű gyapjú flanell bélésszövetből készült nyakszegélyt rendszeresítettek. Hosszúsága 85 cm, szélessége 12 cm, amely kétszeresen összevarrott.

Köpenyt 1936 előtt november 1-április 15. között kellett felölteni. 1936-tól október 15-március 15. között, míg 1939-től október 15-április 15. között volt kötelező viselet.

Próbacsendőrök rendfokozati jelzése a köpeny ujján 1940-1941 között

Köpeny rendfokozati jelzései 1940-1941 között csendőrtől felfelé

Csendőr

Őrmester

Törzsőrmester

Tiszthelyettes

Alhadnagy

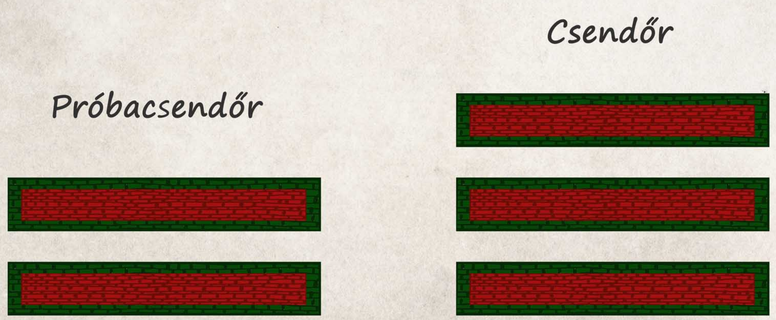

Köpeny 1935 előtt

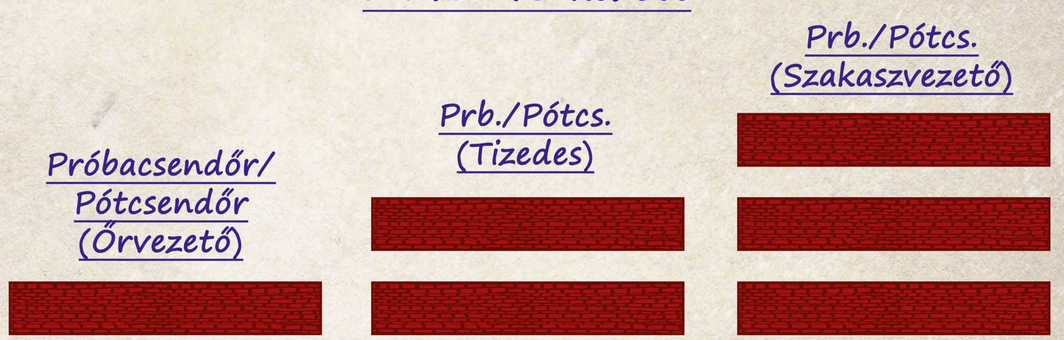

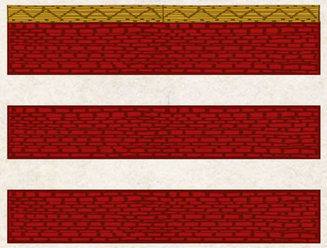
- **1921:** Új köpeny rendszeresítése.
- **1926:** Gallér módosítása.
- **1929:** A rangosztályba nem sorolt havidíjasok és altisztek részére (próbacsendőrök kivételével) a köpeny gombjait kávébarnáról homályosan ezüstözöttre cserélik. Tiszthelyettesek és alhadnagyok részére köpenyhajtókán rendszeresített kisgomb (örs és szakaszparancsnokok kivételével) eltörlése.
- **1931:** Őrsparancsnokok hajtókáján a megkülönböztető jelzés lapos ezüst kisgomb, szakaszparancsnokoknak koronás, homályosan ezüstözött (még ebben az évben fényesre módosított) kisgomb.
- **1933:** Szőrmegallér színe kávébarna. *(Újrarendszeresítve '21-ben lett.)*
- **1935:** Őrs és szakaszparancsnokoknak egyaránt homályosan ezüstözött koronás kisgomb a megkülönböztető jelzés hajtókán. Köpeny és ujjas vállgallér hajtókájának leírása. A köpenyek jobb vállszalagját oly módon hosszabbítják meg és alakítják át csukorral, hogy az a zubbony mintájára képes legyen befogadni a válltekercset.
- **1938:** A köpenyek és ujjas vállgallérok alját a földtől számított 30 cm-re állapítják meg.
- **1940:** Köpenyeken való módosítás és rendfokozati jelzések bevezetése. Díszköpenyek és próbacsendőrök köpenyeinek átalakítási határideje 1941. január 31. A maradékot 1942. december 31-ig kell befejezni. Az átmeneti időszakban szolgálati vállap csak akkor viselhető, ha azzal a járőr minden tagja rendelkezik.
- **1941:** Az átalakítási határidő 1941. május 31-re módosul.
- **1943:** Köpenyek és ujjas vállgallérok makkgombjai helyett szövetpánt alkalmaztatik, mint a honvédségnél. A köpenyek és ujjas vállgallérok hossza a földtől számított 30-50 cm-re módosul.
- **1944:** Elvonuló alakulatok köpenyeinek vállszalagjai a köpeny anyagából készülnek. Ezeket a ruhadarabokat a hadműveleti területről hazatért egyének menet és kényelmes öltözetként használhatják.

Próbacsendőrök és csendőrök rendfokozati jelzése köpenyen 1941-1943 között

Altisztek (csendőrig) rendfokozati jelzése köpenyen 1943-45 között

Rangosztályba nem sorolt havidíjasok és altisztek (őrmestertől) rendfokozati jelzése köpenyen 1941-45 között

Az 1943 utáni rendfokozati jelzésekről szintén nem találtam anyagot, kinézetére csupán a sapkán bevezetett változtatásokból és az interneten fellelhető képekből következtettem.

Teljes felszerelést érintő változások

- **1921:** Bőröv vállszíjal a rangosztályba nem sorolt havidíjasok részére rendszeresíttetik.
- **1924:** Bőröv vállszíjjal viselésére jogosultak újraosztása: csendőr csapattisztek, valamint a csapatszolgálatot teljesítő 1. oszt. tiszthelyettesek. A korábbi rendszertől eltérő színű tábori csendőr karszalag bevezetése.
- **1926:** Csendőrségi hátbőrönd és evőcsésze ideiglenes rendszeresítése. Végül megtartásra került.
- **1928:** Járőrvezetői jelvény leírása. *(Eredetileg 1895-ben rendszeresítették.)* Egy főből álló járőr részére a járőrvezetői jelvény nem adandó ki!
- **1929:** Vállszíjas derékszíj az összes rangosztályba sorolt havidíjasok, valamint alhadnagyok és kinevezett tiszthelyettes szakaszparancsnokok részére rendszeresítésre kerül. Ujjas vállgallér megemlítése későbbi rendszeresítéssel. Szál és oldalfegyverek viselésének ideiglenes szabályozása, kard használata díszelgés közben (kivéve zászlótartó, aki akkor is csak szuronnyal jelenik meg, ha részére kard is van rendszeresítve.) *(Legkorábbi általam talált fotók karddal való díszkivonulásról: 1934. február 14.)*
- **1931:** Szemüveg viselhető. Őrmester, törzsőrmester kardkötőin tábori barna paszomány helyett ezüst.
- **1933:** Járőrszolgálatra elviendő tárgyak szabályozása.
- **1934:** 31M puskák rendszeresítése, korábbi csőóvók kivonása. Fürdőben szolgálatot teljesítő járőrök szolgálatban elviendő tárgyainak szabályozása. Szál és oldalfegyverek viselésének végleges szabályozása.
- **1935:** Ujjas vállgallér rendszeresítése. Töltényeket papírdoboz nélkül kell a tölténytáskába helyezni.
- **1936:** Téli ing és nadrág rendszeresítése, a régi 1938-ig kihordható. A régi típusúak 1921-ben lettek rendszeresítve. Gyalogtiszti kardok központi beszerzése megengedett a rossz minőségre való tekintettel.
- **1937:** Bőrmellény rendszeresítése téli óvócikk gyanánt (de az 1935-ben kiadott csendőrlegénység által kivezénylésekkor ideiglenesen elviendő felszerelések táblázatában és az 1936-os öltözeti tablóban már szerepel). Vászon nyakszegély rendszeresítése, korábban celluloid volt. Gyalogsági kard szolgálatban történő viselésének megszüntetése, a szuronyhoz való erősítés miatt rendszeresített szíjacska eltörlése.
- **1938:** 36M azonossági jegy rendszeresítése a csendőrállomány részére (zubbony bal felső zsebében). *(Egy 1928-as ruhagazdálkodási rendelet megemlíti a csendőrség számára rendszeresített személyazonossági igazolvány védőtokjait, ezek valószínűleg a régi típusú, réz tokok lehettek.)* Díszelgések során is eltörölték a kard viselését, a tablóban a "szálfegyvert" "szál-(döfő) fegyver"-re kell módosítani. *(De mivel a kard-szurony szíjacskát '37-ben már eltörölték, így lehet, hogy a gyakorlatban már akkor sem alkalmazták a karddal való megjelenést.)* A derékszíj csatja barnáról ónozottra változik. Megváltozik a tábori csendőrségi karszalag színösszeállítása.

Csendőrség által használt tölténytáskák különböző fajtái – használtak korábban szükségtölténytáskaként létrehozott darabokat, lovassági, illetve külön e célra gyártott darabokat is

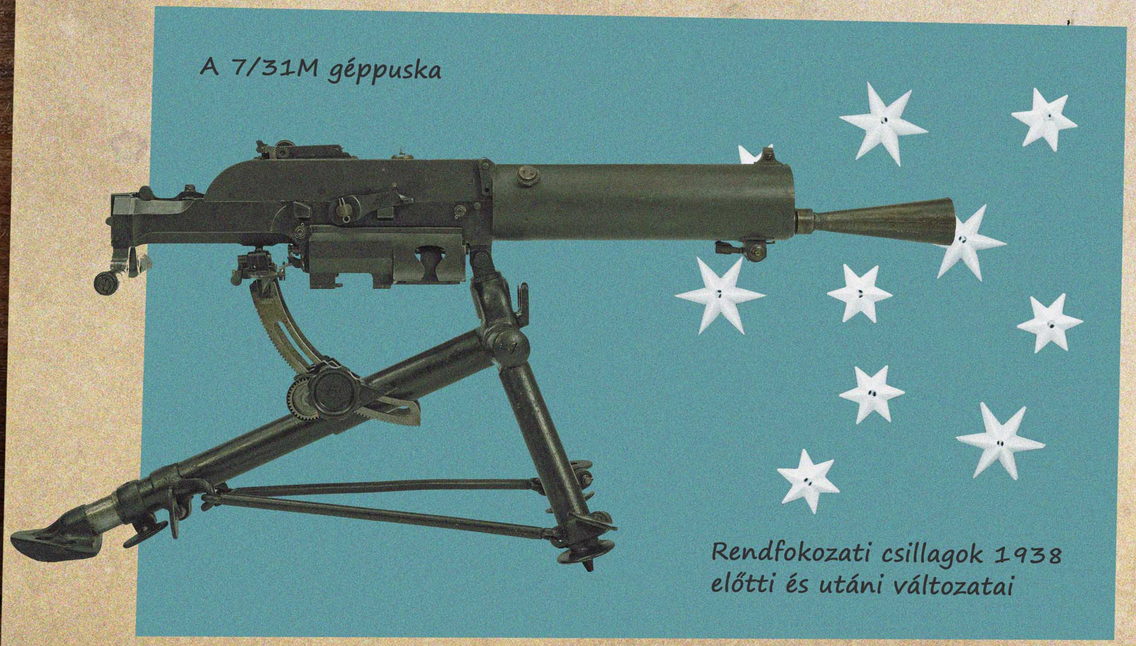

Tölténytáskák fakockával, valamint 1934 előtt, és után használt lőszerekkel

- **1940:** 37M pisztoly rendszeresítése. Teveszőr színű nyári és téli takarók rendszeresítése. 7/31M géppuska és 31M golyószóró rendszeresítése. 39M azonossági jegy használati útmutató. *(Valószínű rendszeresítés is.)* Bilincslakatok vasból is lehetnek, barnítva, korábban réz volt előírva.
- **1941:** Bőröv vállszíjjal való viselésének beszüntetése.
- **1942:** 39M géppisztoly rendszeresítése. Ezáltal a 35M szurony is használatba került. Csapat és tábori csendőr jelvények rendszeresítése.
- **1943:** Csendőrzászlóalj sorozott legénységének rendfokozati előtagja írásban és jelentés során „pótcsendőr", egyéb körülmények között elhagyható (pótcsendőr szakaszvezető; pótcsendőr tizedes; pótcsendőr őrvezető; pótcsendőr). Hadapródi rendfokozati jelzés bevezetése, köpenyhajtókán gombbal. Csendőrségi jelsípzsinór és kalap kivezetése. Tollas csendőrkalapból a közbiztonsági szolgálatot nem teljesítő személyzet egyet tarthatott, amit díszben viselt. Csendőrségi jelsípzsinórból pedig mindenkinek csak egy darab lehetett, helyette egyszerű jelsípzsinór bevezetése, ami a honvédségivel azonos.
- **1944:** Menetöltözethez használt cikkek (pl. pisztoly) kényelmes öltözetben való viselésének engedélyezése. Azonossági jegyek kiosztása a bombatámadásokra való tekintettel mindenki számára. *(Ez azt jelentheti, hogy korábban csak a hadműveleti területen szolgálatot teljesítők között osztották ki, vagy mint '39-ig a honvédség körein belül: csak a hivatásos egyének kapták meg {csendőrzászlóalj sorozott legénység, próbaszolgálatot elvégző csendőrök}.)* 44M csapat és tábori csendőrjelvény rendszeresítése. *Tábori biztonság jelvény rendszeresítése.*

Csendőrség által használt szálfegyverek.
1938-tól a szuronyokat "szál-(döfő) fegyver" néven különböztették meg a legénységi kardtól.

A 7/31M géppuska

Rendfokozati csillagok 1938 előtti és utáni változatai

Egyszerű jelsípzsinór

Csendőrségi jelsípzsinór

Tábori és csapatcsendőr jelvények

Járőrvezetői jelvény

31M (Solothurn) golyószóró

Ujjas vállgallér

1940 után az ujjas vállgalér vállszalagjai is a köpeny mintájára módosultak, így fegyvernemi színű posztóból készültek.

A járőrvezetői jelvény mintájára készült tábori és csapatcsendőr jelvényeket eredetileg 1939-ben rendszeresítették, de ténylegesen csak 1942-ben vezették be.

Tábori csendőr jelvény 1924-1938 között

Tábori csendőr jelvény 1938-1939 között

Járőrtáska

A járőrtáska legalább egyidős a tollas csendőrkalappal és a járőrök elengedhetetlen felszerelése. Helyet kap benne minden olyan eszköz, ami nélkülözhetetlen a tanyavilágban történő nyomozáshoz és rendfenntartáshoz. Mindemellett ebben hordták a napi élelemadagot, ami egy járőrözési ciklus időtartamára elegendőnek bizonyult.

Minden csendőr zsebében	Gyalog csendőr		
	járőrtáskában		járőrtáska nélkül
	járőrvezető	járőrtárs	való
1.	2.	3.	4.
1. Zsebóra. 2. Zsebkés. 3. Gyufa. 4. Személyazonossági igazolvány (a zubbony jobb felső zsebében). 5. Tinta író.	ha két főből áll a járőr: 1. Jegyzékkönyvecske a megfelelő betétekkel. 2. Szolg. lap (esetleg menetokmányok) és a teljesítendő szolgálattal kapcsolatosan elintézésre átadott iratok. 3. Őrskörlet részletes térképe. 4. Űrlapok: *a)* szolgálati jegy, *b)* tényleírás, *c)* mintavételi jelentés, *d)* erkölcsi-vagyoni bizonyítvány, *e)* nyilatkozat, *f)* bűnjeljegyzék (ehhez címke, kéregpapír és zsineg), *g)* tudakozólap, *h)* személyleírás, *i)* ujjnyomatlap, *j)* boríték az örsparancsnokság címnyomójával, *k)* ¼ ív milliméter papír vázlat készítéséhez, *l)* fogalmazó papír. 5. Bilincs, fűzőlánc és lakatok *(zöld vászonzacskóban).* Fűzőzsineg. 6. Mérőszalag. 7. Gyertya (vastagabb mili). 8. Pecsétviasz, pecsétnyomó (pecsétgyűrű). 9. Ujjnyomat felvevő készülék talált ujjnyomok felvételére. 10. Gyapotrongy a fegyverzet letörlésére. 11. Sebkötöző csomag. 12. Táskaélelem.		
	ha egy főből áll a járőr: a járőrvezető részére előírtak és a nyomozókulcs		

A járőrvezető részére előírt tárgyak a következő eltéréssel:
Az 1., 2. és 3 pontban foglaltak helyett nyomozókulcs.

1. Jegyzékkönyvecske (a zubbony jobb alsó — télen a köpeny jobb — zsebében.)
2. Szolgálati lap, fogalmazó papír, űrlapok (szükség szerint) és a teljesítendő szolgálattal kapcsolatosan elintézésre átadott iratok (a jegyzékkönyvecskében).
3. Bilincs és lakat (zöld vászonzacskóban a nadrág jobb zsebében).
4. Sebkötöző csomag (a zubbony bal alsó zsebében).

Az irományokat (a Szolgálati lap kivételével) és az űrlapokat a rongálódástól való megóvásuk végett vékonyabb kéregpapír táblák között, viaszos vászonból készült takaróban (borítózacskó) kell tartani.
A táskaélelmet asztalkendőbe göngyölve külön fehér vászonzacskóba kell tenni.

Járőrtáska és tartalma

Csendőrségi hátbőrönd

Minden hadsereg számára fontos kellék a saját tagjai számára biztosított, hátra vehető málházási felszerelés, amibe személyes eszközeit helyezhetik. Ennek okán a csendőrség sem akart letenni egy hasonló cikk bevezetéséről. A háborús újításként bevezetett hátizsák széles körben használatban volt katonai alakulatok körében, azonban általánosan elfogadot dolog volt, hogy ez csak egyfajta pótlék a nagy múltal rendelkező hátbőrönd helyett. Így kézenfekvő volt, hogy a csendőrség is megkapja saját maga hátra vehető bőröndjét, melyre 1926-ban került sor.

Ideiglenesen, kipróbálásra vezették be evőcsészével együtt, ám a felszámolásukig eltelt idő alatt nem került leváltásra. Menetgyakorlatokon csak külön engedéllyel vihették magukkal, és elvonulások alkalmával is az őrsparancsnokság szolgáltatta ki számukra. Kialakítása lehetővé tette, hogy kézipoggyászként is alkalmazható legyen, így szolgálati utak, vagy eltáv alkalmával elegáns útitárs legyen.

26M Csendőrségi hátbőrönd

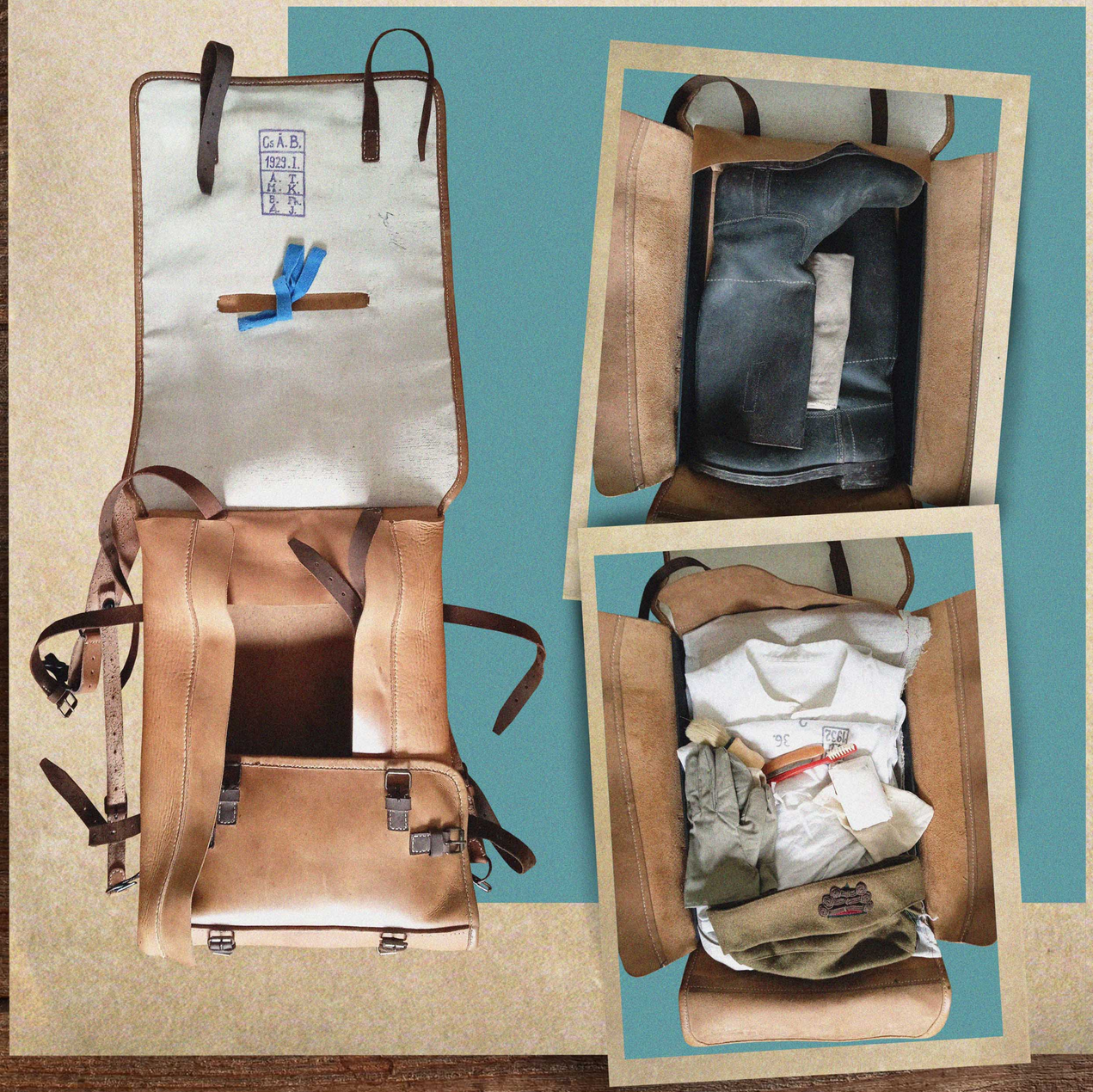
1926-ban rendszeresített evőcsésze

A honvédségnél ezt a típust csak 1934-ben rendszeresítették

A bőrönd belső málházása

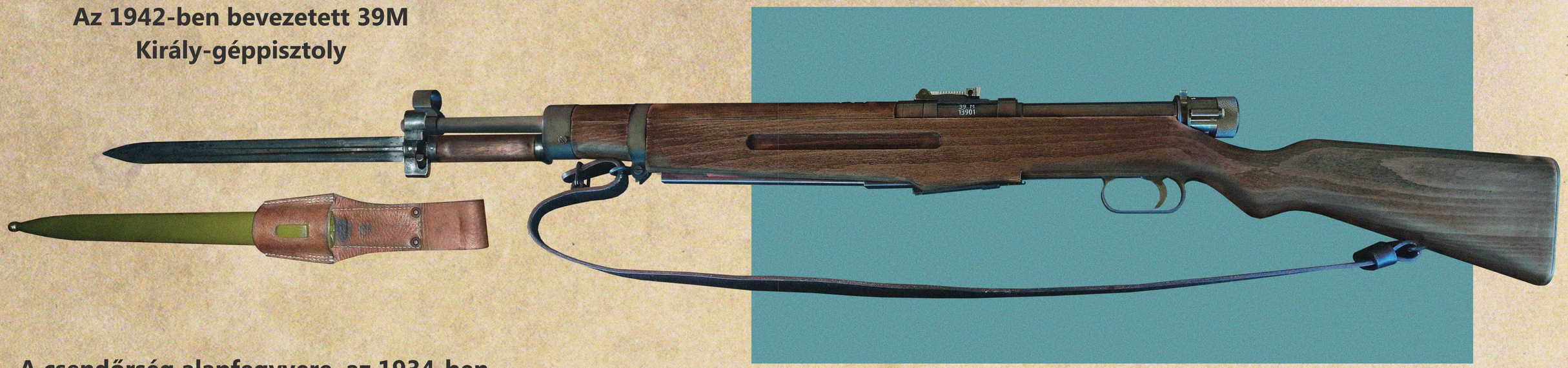
A bőrönd belsejébe először egy pár csizmát helyezünk egymásnak fejjel lefelé elfordítva.Egyikbe két darab konzerv kerül, a másikba cipő és fegyverápoló szerek, valamint varróeszközök. A csizmák közé két pár kapca kerül, eztán az egészet lefedjük egy papír, vagy vászondarabbal.

Ezután ráhelyezünk egy inget, alsónadrágot, kesztyűt, zsebkendőt, törölközőt, tisztálkodó szereket, borotválkozókészletet, és a tábori sapkát. Végül egy zubbonyt és nadrágot helyezünk rá. Ezekre kerül a járőrtáska, amibe a konzerveken kívüli élelem kerül, a bőrönd alsó sarkaiba pedig tartalék lőszer foglal helyet. Mindezek után a bőrönd bezárandó.

Az 1942-ben bevezetett 39M Király-géppisztoly

A csendőrség alapfegyvere, az 1934-ben rendszeresített 31M puska

A 31M puska elődjét, a kinézetre megegyező 95M kurtályt és a hozzá tartozó szuronyokat 1905-ben vezették be.

Járőrök Király-géppisztollyal

Melléklet

a Felszerelési Segédlet a M.Kir. Csendőrség hagyományőrzői számára kiadványhoz.

2023.04.18.

ÖLTÖZKÖDÉSI SEGÉDLET

A M. KIR. CSENDŐRSÉG HAGYOMÁNYŐRZŐI SZÁMÁRA

ÉVSZÁMOKTÓL FÜGGŐEN

Járőröltözet

Viselési alkalom:	A legénység által járőrszolgálatban és minden a Szolgálati utasításban előírt szolgálatteljesítés alkalmával az őrsparancsnokok rendelkezése szerint, hacsak a menetöltözet előírva nincsen.
Megjegyzések:	A járőr tagjait egyöntetű öltözetben kell kivezényelni. Nyáron könnyű szövetű nyári ruházat viselhető, de zsávoly ruhát nem szabad viselni. Őrszolgálatban kivételesen, de csak felsőbb rendelkezésre lehet zsávolyruhát viselni. A pantallót a félszárú csizmaszárba dugva kell viselni akként, hogy a nadrág a csizmaszáron 8-10 cm-re visszahajoljon. * Járőrvezetői jelvényt egy főből álló járőr nem viselhet. Hátibőröndöt viselni nem szabad. Az örsparancsnokok az illető vidék klimatikus viszonyaira, valamint a beállható időváltozásokra való tekintettel a szolgálatba való elindulás előtt a köpeny viselését elrendelheti. A köpeny, ha fel nem öltve vitetik szolgálatba, koszorúba kötve hordandó. Nagy hidegben óvócikk: kávébarna szőrmegallér, bélelt bőrmellény, fülvédő.

kivétel ezalól a '40. utáni átmenet

Legénység a rendszeresített nyári ruha kivételével kamgarn ruházatot nem viselhet

Ez a viselet inkább a '20-as évek környékén volt jellemző

*Ennek ellenére a fennmaradt képek szerint inkább a tiszteletbeli döntötte el, hogy betűrték, vagy ráhagyták-e

Járőröltözet nyáron, 1920.

Április 15-től november 1-ig

- Tzendőrkalap
- Zubbony, nyakszegély, fehér ing
- Térdnadrág, lábszártekercs, bakancs
- Derékszíj, tölténytáskák, kard, szurony
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska
- Bőrkesztyű
- 95M kurtály

1920-ban zubbonyokon és dolmányokon az újonnan bevezetett hajtókák használata még csak engedélyezve volt.

Járőröltözet télen, 1921.

November 1-től április 15-ig

- Tzendőrkalap
- Zubbony, nyakszegély, fehér ing
- Térdnadrág, téli csizma, vagy lábszártekercs és bakancs
- Köpeny
- Derékszíj, kard, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska
- Téli kesztyű
- 95M kurtály

A régi rendszerű dolmányok és atillák az annak idején rendszeresített rendfokozati jelzésekkel viselendők, a zubbonyok jelzéseit azonban feltétlenül cserélni kell, legkésőbb 1921. július hó végéig.

Járőröltözet télen, 1922.

November 1-től április 15-ig

- Ezredőrkalap
- 21 M, vagy régi zubbony, nyakrezgély, fehér/barna ing
- Térdnadrág, bakancs, lábszárkötés, vagy télicsizma
- Derékszíj, tölténytáskák, kard, szurony
- Jelvény, zsinórral
- "Járőr"-táska
- Téli kesztyű (a fotón nyári van)
- 95 M kurtály

Ebben az időszakban kaotikus öltözködés volt jellemző, így a képen is ez figyelhető meg.

1921-ben megengedték a régi rendszerbeli ruhadarabok kihordását, így a csukaszürke ruhákat is. A régi zubbonyok bal felső zsebén és a köpeny bal felső részén alkalmazott nemzeti színű szalag további viselését beszüntették.

Járőröltözet nyáron, 1923.

Április 15-től november 1-ig

- Ezredőrkalap
- 21 M zubbony, nyakrezgély, fehér, vagy barna ing
- Zsizma, vagy tábori nadrág (pantalló); a nadrágokhoz való lábbeli
- Derékszíj, tölténytáskák, kard, szurony (a fotón 95 M szurony, a kard mögé fűzve)
- Jelvény zsinórral
- Járőrtáska
- "Bőrkesztyű"
- 95 M kurtály

1923-ban pontosították a vállszíjas bőröv viselési módját: tölténytáskával és/vagy járőrtáskával a vállszíjat felvenni nem szabad.

Járőröltözet nyáron, 1923.

Április 15-től november 1-ig

- Tsendőrkalap
- 21 M zubbony, nyakszegély, fehér, vagy barna ing
- Tábori, vagy csizmanadrág, rendszeresített lábbeli
- Derékszíj, kard, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári bőrkesztyű
- 95 M kurtály

1921-ben a fűzős cipőt csak laktanyákban, táborban, vasúton, vagy hajón, illetve utazásoknál engedélyezték hordásra. Viszont minden alkalommal felvehették a lábbajjal gyengélkedők, továbbá akiknek a szabványos lábbelije javítás alatt állt.

Járőröltözet télen, 1924.

November 1-től április 15-ig

- Tsendőrkalap
- 21 M zubbony, nyakszegély, fehér, vagy barna ing
- Köpeny
- Tábori, vagy csizmanadrág, rendszeresített lábbeli
- Derékszíj, kard, tölténytáskák, szurony (a '20-as évek kezdetén gyakran viseltek rövid, honvédségi szuronyt, a képen is ez látható, kard mögé fűzve)
- Jelvény, zsinórral
- Téli, kötött kesztyű
- 95 M kurtály - Járőrtáska

1921-ben a hosszú szárú csizmát még csak későbbi rendszeresítéssel említették, akkor még téli csizma néven. Leírása szerint "hideg és kedvezőtlen időjárás esetén leendő viselésre, alakja olyan, mint a lovaglócsizma".

Járőröltözet télen, 1934.

November 1-től április 15-ig

- Szendőrkalap
- 26M zubbony, nyakszegély, fehér ing
- Köpeny
- Tábori, vagy szizmanadrág, rendszeresített lábbeli
- Derékszíj, kard, szurony, tölténytáskák
- Zsinórral, zsinórral
- Járőrtáska
- Téli kötött kesztyű
- 31M puska

1934-ben a lovas állományú legénység részére rugós kamóval ellátott tábori barna színű pisztoly hordzsinórt rendszeresítettek. Anyaga pamut és ispahán volt.

Járőröltözet nyáron, 1938.

Március 15-től október 15-ig

- Szendőrkalap
- 26M zubbony, nyakszegély, fehér ing
- Tábori nadrág (pantalló), fehérarú szizma
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Zsinórral, zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári szövetkesztyű
- 31M puska

1938-ban tiszteknek és hasonlóállásúaknak engedélyezték a szolgálati pisztoly polgári ruhával való viselését. Ehhez külön rendőrhatósági engedély nem volt szükséges.

Járőröltözet nyáron, 1940.

Április 15-től
október 15-ig

- Cserdőrkalap
- 26M zubbony, nyakszegély, fehér ing
- Tábori nadrág (rantallő), félszári csizma
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelvíp, zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári szövetkertyű
- 31M puska

- Cserdőrkalap
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (rantallő), félszári csizma
- Derékszíj, szurony, töltényтáskák
- Jelvíp, zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári szövetkertyű
- 31 puska

Mivel a fiatalság körében gyakori jelenség volt az ismeretlen katonáknak való tisztelgés, ezért 1940-ben hazafias nevelés céljából elrendelték az ilyenfajta köszöntések szabályszerű viszonzását.

Járőröltözet nyáron, 1941.

Április 15-től október 15-ig
Ellenség által fenyegetett területen
Az alapfelszerelésen túl: - Rohamcsákot
- Elfogadott fegyverzet, a hozzávaló szerelvénnyel *
- Kalap helyett tábori sapka

* Harci körülmények között a járőrök gyakran viseltek honvédségi tölténytáskát, kesztyű nélkül

1941-ben nemzetvédelmi és államrendészeti okokból káros és veszélyes működésük miatt betiltották a Szalvista, Hetednapot Ünneplő Keresztyének és a Pokait nevű törvényesen el nem ismert "szekták" működését.

Járőröltözet nyáron, 1941.

Golyószórós járőr hadműveleti területen

- Rohamsisak
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág, félszáru csizma
- Derékszíj, beosztáshoz előírt felszerelés
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska
- Elfogadott fegyverzet
- Kalap helyett tábori sapka

Mire a csendőrségnél a golyószórókat és géppuskákat rendszeresítették, addigra elosztásukról és kiszállításukról a belügyminiszter már intézkedett. Közbiztonsági szolgálati alkalmazásuk és a velük való kiképzésekről külön rendelkeztek.

Járőröltözet télen, 1941.

Október 15-től április 15-ig

- Csendőrkalap
- 40M/26M zubbony, fehér, vagy barna ing
- Köpeny
- Tábori, vagy csizmanadrág, rendszeresített lábbeli
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska
- Téli kertyű
- 31M puska

1940-ben engedélyt adtak a már elhasználódott csizmák felső részének cseréjére, így spórolván a szolgálati lábbeliken. A javított csizmák szárán két tűzésnyom szalad körbe egymás alatt, párhuzamosan.

Járőröltözet nyáron, 1941.

A Kormányzó utazását biztosító járőr

Április 15-től október 15-ig

- Csendőrkalap
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (pantallló), félcsizmával
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Zeke, zsinórral
- Járőrtáska
- Fehér bőrkesztyű
- 31M puska

A Kormányzó utazásait biztosító járőrök nem minősültek a "Kormányzó Ur előtt szolgálatot teljesítő" személyeknek, ám mégis olyan gyakran teljesítettek fehér kesztyűben szolgálatot, hogy 1943-ban meg kellett tiltani ezt az eljárást. Ugyanakkor számos fotón jól látható, hogy bizonyos helyzetekben így járőröztek (pl. misék)

Az Ujvidéken működő közlekedési különítményt őrssé minősítették és a budapesti közlekedési szárnyparancsnokság alárendeltségébe osztották.

Járőröltözet télen, 1942.

Október 15-től április 15-ig

- Csendőrkalap
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Köpeny
- Tábori, vagy csizmanadrág, rendszeresített lábbeli
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelsíp, zsinórral
- Járőrtáska
- Téli kesztyű, megengedett övcikk a fülvédő
- 31M puska

1942-ben, mire a csendőrségnél a géppisztolyokat rendszeresítették, addigra elosztásukról és kiszállításukról a belügyminiszter már intézkedett. Közbiztonsági szolgálati alkalmazásuk és a velük való kiképzésekről külön rendelkeztek.

Járőröltözet nyáron, 1943.

Fürdő, vasúti és hajózási állomásokon

- Csendőrkalap
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (rantallós), félvászon csizma
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelsíp, zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári szövetkesztyű május 1-szeptember 30. között nem lehetett viselni
- 31M puska

1943. környékén egyes polgári intézetek tanulóinak kötelezővé tették a sebesült, vagy rokkant katonáknak való tisztelgést. Így ez évtől ezen sebesült és rokkant személyek figyelmét felhívták a köszöntés viszonzására.

Járőröltözet nyáron, 1944.

Április 15-től október 15-ig

- Szemernyős sapka
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (pantalló), fehéres színű
- Derékszíj, szurony, töltényitáskák
- Jelvény, egyszerű sipszrinót
- Járőrtáska
- Nyári sövetkentyű
- 31M puska

1944-ben a köpenyhajtókán rendszeresített kisgombot kiterjesztették tisztviselőjelöltek részére.

Járőröltözet télen, 1944.

Október 15-től április 15-ig

- Szemernyős sapka*
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Tábori, vagy színmanadrág, hozzá való lábbeli
- Derékszíj, szurony, töltényitáskák
- Jelvény, egyszerű sipszrinór
- Járőrtáska
- Téli kerektyű
- 31M puska

*Az állsüjat csak rossz időjárási körülmények között lehetett leeresztení!

1944-ben a régi rendfokozati elnevezések megváltoztatása miatt (csendőrtől lefelé) anyagtakarékossági okokból új személyazonossági igazolvány előállítására nem volt szükség, de az új elnevezéseket fel kellett tüntetni.

Járőröltözet különös formái

Léteznek a Csendőrségi Lapokban bemutatott fotók között olyan járőrszolgálatot teljesítő személyekről készült felvételek, amelyeken a megszokottól igencsak eltérő dolgot figyelhetünk meg. Általánosságban elmondható róluk, hogy a leírások szerint tábori csendőröket láthatunk, ami nem is meglepő, mert hadműveleti területen, járőrszolgálatot is a tábori csendőrség adott. Ami igazán különössé teszi ezen fotókat, az a viselt ruházatban keresendő. Ugyanis szemmel láthatóan a csendőrségi ruházattal ellentétben, honvédségi gyalogsági nadrágban, honvédségi bakancsban és sokszor "frontosított" zubbonyban figyelhetjük meg őket.

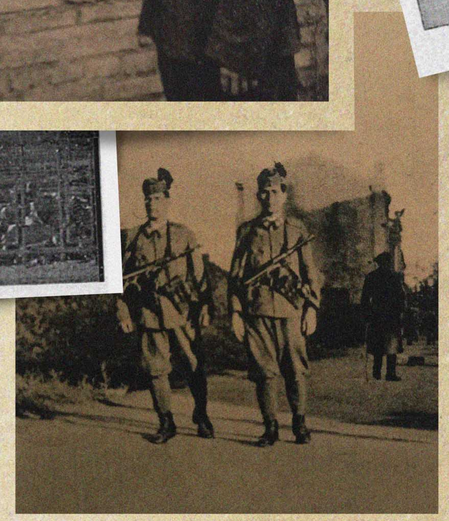
Hogy mi a magyarázat ezen jelenleg különösnek vélt viselet eredetére, személy szerint csak tippelni tudok, remélvén, hogy mihamarabb fény derül a válaszra. (Hacsaknem a magyarázat már rég napvilágot látott és csupán tájékozatlanságom eredménye a soron következő találgatás.)

A leglogikusabbnak vélt következtetés, hogy mivel alakulat szinten oldották meg a tábori szolgálat időközben felmerült nehézségeit, utánpótlását, ellátását, stb., továbbá a veszélyeztetett területekre kivezényelt járőrök sokszor a helyzethez alkalmazkodva szerelték fel magukat, ezért az adott laktanyához tartozó alakulatok úgy tartották megfelelőnek, ha a felsorolt felszerelési cikkeket veszik magukhoz, s erre engedélyt is kaptak.

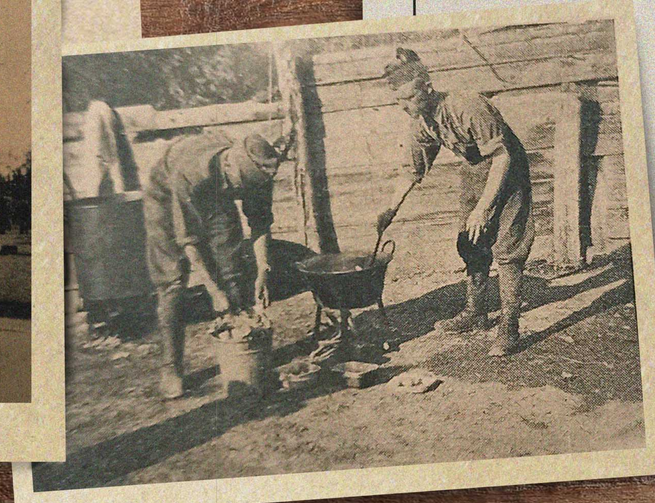

Díszöltözet

Viselési alkalom:	Külön rendeletre, díszőrségek által, ügyeleti, készültségi, őr- és küldöncszolgálatban. Az államfő születés- és nevenapján és az ezen alkalmakból tartott istentiszteleten, augusztus 20-án, a Hősök napján, az államfő, királyi fenségek és külföldi uralkodók előtti kihallgatásoknál. Úrnapi, feltámadási, Szent István napi és a Hősök napján tartott egyházi istentiszteleten. Udvari és rendi ünnepélyeken, követek ünnepélyes fogadtatása alkalmával, miniszterek, stb. bejelentett érkezésekor és elutazásakor, a fogadásra hivatottak által. Szolgálati minőségből való bemutatkozások és látogatások alkalmával. Helyőrségen belüli jelentkezéseknél, a szolgálati állásban bekövetkezett változások alkalmával (pl. kinevezés, áthelyezés). Amikor csapatkivonulás díszben van elrendelve, kivéve temetések, amikor a gyászkísérethez nem tartozók kis társasági öltözetben jelennek meg (legénység egyszerű öltözetben).
Megjegyzések:	Rendben és sorban állóknak tekintendők a kivonult csapatokhoz beosztottak, a kivonult csapatok jelenlévő, de nem parancsnokló elöljárói amennyiben a fogadó szárnyon állnak fel és a szemlélő elöljáró, kíséretével, ha a kivonuláson az egész helyőrség részt vesz. Tábori jelvénnyel elrendelt díszkivonuláson a tölgy- vagy fenyőgallat a tollforgó elé kell tűzni. A pantalló csizmán kívül viselendő.

Díszöltözet nyáron, 1922.

Április 15-től november 1-ig

- Őrsendőrkalap
- Régi, vagy új zubbony, fehér ing, nyakszegély
- Térdnadrág, lábszártekercs, bakancs
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák (ebben az időszakban harcoltak honvédségit is)
- Jelvény, zsinórral
- Fehér bőrberetyű
- 95M kurtály

Annak ellenére, hogy bevezették az új ruházatot, beszerzési és anyagi nehézségek miatt a tábori zöld ruházatra való átállás csak a már kiadott cikkek kihordása után történhetett. A lábszártekercsnek mindig ruházattal megegyező színűnek kellett lennie.

Díszöltözet nyáron, 1935.

Április 15-től november 1-ig

- Őrsendőrkalap
- 26M zubbony, fehér ing, nyakszegély
- Tábori nadrág (pantalló), fehérárú cizma
- Derékszíj, kard, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Fehér bőrberetyű
- 31M puska

1935-ben a a monokli használatára jogosult tiszteknek csak szolgálatban és azon belül is csak olvasáshoz, íráshoz, térképtanulmányozáshoz engedélyezték a monokli használatát.

Díszöltözet nyáron, 1943.

Április 15-től október 15-ig

- Csendőrkalap
- 40 M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (pantalló), fehérszíű csizma
- Derékszíj, szurony, töltényтáskák
- Jelsíp, zsinórral
- Fehér bőr, vagy szövet kertyű
- 31 M puska

1943-ban a feleslegessé vált csendőrkalapok és jelsípzsinórok bevonását és becsértéküknek megállapítását rendelték el. A becsértéket egyéni tömeg javára kellett írni. Az egyszerű jelsípzsinórokat a felszerelési anyagraktártól 1943. december 15-ig kellett megigényelni.

Díszöltözet nyáron, 1943.

Október 15-től április 15-ig

- Csendőrkalap
- 40 M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (pantalló), fehérszíű csizma
- Derékszíj, szurony, töltényтáskák
- Jelsíp, zsinórral
- Fehér bőr, vagy szövet kertyű
- 31 M puska tábori jelvénnyel való „díszkivonuláskor fenyő, vagy tölgyfaágat a tollforgó elé tűzni!

1943-ban hadapródi rendfokozati jelzést vezettek be karpaszományosok részére. Ezzel egyidejűleg feloldották a köpenyhajtókán viselt kisgombok viselésének tiltását. Jelzése zubbonyujjon: sárga színű, középen piros csíkkal szegélyezett paszomány. Köpenyen a hajtókán viselt barna, vagy ezüst koronás kisgomb.

Díszöltözet karddal

Szintén Csendőrségi Lapok oldalai között bukkanhatunk rá olyan képek sorára, amik ha nem is jól láthatóan, de kivehetően mutatnak be gyalogcsendőr karddal kivonult díszelgő alakulatokat. Természetesen csak a rendeletek által engedélyezett időszakon belül datálható évfolyamokban érdemes keresgélni, tehát az 1929 és 1938 közötti időszakban.

Menetöltözet

Viselési alkalom:	Nagyobb menetgyakorlatokon, összpontosítások alkalmával, karhatalmi szolgálatban. Eltávozás és megérkezés jelentésekor, ha a jelentkezés idején menetöltözet viselendő. Ha a csapat állomáshelyét ideiglenesen elhagyta, mindaddig amíg rendes állomáshelyére be nem vonul, akkor is, ha a rendes állomáshelyen dísz, vagy egyszerű öltözetet kellene viselnie. Külön rendeletre.
Megjegyzések:	Zárt alakulatban való kivonulás tábori sapkával elrendelhető, kivéve díszkivonulás, vagy karhatalmi szolgálat. Utóbbi alkalommal az egyöntetű öltözködést és felszerelést az összpontosítást elrendelő parancsban szabályozni kell. Hátbőröndöt az összpontosítások és vezénylések alkalmával mindig viselni kell, több napra terjedő karhatalmi szolgálatok során pedig az őrsparancsnok rendelkezése szerint elviendő. Pantallót a félszárú csizmaszárba dugva kell viselni.

Menetöltözet télen, 1920.

November 1-től április 1-ig

- Ezendőrkalap, vagy tábori sapka (süveg)
- Zubbony, fehér ing, nyakszegély * Köpeny
- Térdnadrág, bakancs, lábszártekercs; vagy téli ezizma
- Derékszíj, kard, szuronytáskák, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska - Hátizsák csak külön rendelete
- Téli kertyű
- 95M kurtály - járőrtáska benne

1919-ben a járőrvezetői jelvényt arra jogosultak által az addigi szabályok szerint továbbviselendőnek írták elő. A jelvényt 1895-ben rendszeresítették.

Menetöltözet télen, 1929.

November 1-től április 1-ig

- Ezendőrkalap, vagy tábori sapka
- Zubbony, fehér ing, nyakszegély
- Tábori, vagy ezizmanadrág, félcipő, vagy hosszú szárú ezizma
- Köpeny
- Derékszíj, kard, szuronytáskák, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska - Külön rendelet-re bőrönd
- Téli kertyű
- 95M kurtály

1929-ben rangosztályba nem sorolt havidíjasok és altisztek részére (kivéve próbacsendőrök) sötétkávébarna gombok helyett homályosan ezüstözött gombokat írtak elő mind zubbonyon, mind köpenyen.

Menetöltözet télen, 1939.

Október 15-től március 15-ig

- Csendőrkalap, tábori sapka, vagy sisak
- Zubbony, fehér ing, nyakszegély
- Tábori, vagy csizmanadrág, fél, vagy hosszúszárú csizma
- Köpeny
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska
- Télikeztyű
- 31M puska

Előfordult, hogy a felszabadult területeken egyes csendőralakulatok, vagy őrsök a helyiektől ünnepélyes keretek között nemzeti zászlót ajánlottak fel, melyet azok el is fogadtak. 1939-ben a már átvett zászlók megtartásának és használatának engedélyével megtiltották a további adományok felhatalmazás nélküli átvételét.

Menetöltözet télen, 1940.

Október 15-től március 15-ig

- Csendőrkalap, tábori sapka, vagy sisak
- Régi, vagy új zubbony, hozzávaló ing
- Tábori, vagy csizmanadrág, fél, vagy hosszúszárú csizma
- Köpeny
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska → Bőröndbe kell
- Télikeztyű különleges
- 31M puska

1940-ben a miheztartás végett közölték: azok a csendőr egyének akik, a szolgálati idejük letelte után önként távoznak, a már viselt rendfokozatukat megtartják, és eben a rendfokozatban kel őket a honvédség nyilvántartásába átadni. A "csendőr" rendfokozat a honvédségnél a szakaszvezetőnek felel meg.

Menetöltözet nyáron, 1941.

Április 15-től október 15-ig

- Csendőrkalap, vagy rohamsisak
- 40 M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (pantalló) félszáru csizma
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Menetfelszerelés ↓ sisak
- 31 M puska bőrönd, evőcsésze, gyalogsági ásó, kenyéstarisznya, gázálarc, köpeny, tábori takaró

Normál esetben a menetfelszerelés részét képezte a csendőrkalap, a kesztyű és a jelsíp, zsinórral. Azonban hadszíntérre való kivonulásokkor a viselendő felszerelést a körülményekhez való indokoltságuk alapján választották meg.

Egyszerű öltözet

Viselési alkalom:	
Szolgálatban:	Helyőrségen kívüli jelentkezéseknél, helyőrségen belül a díszöltözetnél nem említett jelentkezésekkor, kihallgatásnál csapattesten belül, kérelmek és panaszok előadásánál, honvéd törvényszéki tárgyaláson, külön rendeletre.
Szolgálaton kívül:	Kimenő alkalmával, vasárnapi templombamenetkor, amikor a tisztek társasági ruhában jelennek meg, polgári bíróságok és hatóságok előtti megjelenéskor, külön rendeletre.
Megjegyzések:	Ünnepélyes alkalmakkor a tollas csendőrkalapés a fehér kesztyű viselése kötelező. Szolgálaton kívül barna, vagy fehér kötszövött kesztyű viselhető. Temetésnél fehér vászonpantallót viselni nem szabad. Szolgálaton kívül őrmestertől felfelé a fekete, összes legénység számára pedig a fehér vászonpantalló megengedett.

Egyszerű öltözet nyáron, 1922.

Április 15-től november 1-ig

- Fekete sapka
- Régi, vagy új zubbony, fehér ing, nyakszegély
- Fekete, vagy tábori zöld pantalló (utóbbit valószínűleg csak zöld ruhával), engedélyezett lábbeli
- Kard
- Nyári bőrkesztyű

A csendőrséghez vezényeltek (tisztek, legénység stb.) csendőrségi hajtókát nem viselhettek, de hogy a hadseregbeliektől meglkülönböztethetők legyenek, általuk a sapka bal oldalán a régi tábori csendőrjelvény (a füstölő bomba) volt viselendő.

Egyszerű öltözet nyáron, 1924.

Április 15-től november 1-ig

- Fekete sapka
- 21M zubbony, nyakszegély, fehér/barna ing
- Pantalló, vagy (őrmestertől felfelé) fekete nadrág, engedélyezett lábbeli
- Kard
- Nyári bőrkesztyű

1924-ben a Victor Margueritte Carl Schusdek Wien-Leipzig-i cég kiadásában német nyelven megjelent Le Compagon (Gefährten) című művének terjesztési és postai terjesztési jogát megvonták.

Egyszerű öltözet nyáron, 1936.

Március 15-től október 15-ig

- Barna társasági sapka
- 26M zubbony, fehér ing, nyakrégely
- Tábori barna, fehér, vagy (örmestertől felfelé) fekete pantalló, engedélyezett lábbeli
- Kard
- Nyári bőrkesztyű

1936-ban polgári ruhás nyomozó csendőrök részére kötözőszíjat rendszeresítettek, kézibilincs helyett.

Egyszerű öltözet nyáron, 1940.

Április 15-től október 15-ig

- Barna társasági sapka
- 26M, vagy 40M zubbony, hozzávaló inggel
- Tábori barna, fehér vagy (örmestertől felfelé) fekete, pantalló, engedélyezett lábbeli
- Kard
- Nyári szövetkesztyű

Május 1-től szeptember 30. között csak ha az illendőség megköveteli

1940-ben T1. és T2. jelzéssel, teveszőr színű téli és nyári takarókat rendszeresítettek.

Egyszerű öltözet nyáron, 1940.

Április 15-től október 15-ig

- Ünnepélyes alkalmakkor a rendőrkalap kötelező
- 26M zubbony, fehér ing, nyakrégely
- Tábori barna, fehér,* vagy (őrmestertől felfelé) fekete pantalló, engedélyezett lábbeli
- Kard
- Fehér kesztyű

* ünnepélyes alkalmakkor a fehér nadrág nem volt jellemző

Tekintettel arra, hogy a kardbojtok viselésében eltérések voltak, 1940-ben szabályozták kardon való megerősítésüket. Korábban jellemző volt a hárítólapon való egyszeri áthurkolás, így a bojt túlságosan hosszan lógott le.

Egyszerű öltözet nyáron, 1941.

Április 15-től
október 15-ig

Szolgálatban

- Ünnepélyes alkalmakkor a rendőrkalap kötelező
- Szolgálatban barna pantalló és derékszíj kötelező
- Kard
- Gyalogsági kardot szolgálatban csak alhadnagyok és szakszolgálatot teljesítő altisztek viselhettek
- Fehér bőrkesztyű

Ebben a formában megfelel díszöltözetnek is, rendes és soron kívül

Egyszerű öltözet nyáron, 1943.

Április 15-től október 15-ig

- Ünnepélyes alkalmakkor a szendörhalap kötelező
- 40M zubbony, tábori barna ing *
- Tábori barna, fehér, vagy (őrmestertől felfelé) fekete pantalló enge-délyezett lábbeli
- Kard
- Nyári szövetkertyű 1943-tól fehér kertyű csak rendben és sorban.

* ünnepélyes alkalmakkor fehér nadr. nem volt jellemző

1943-ban a régi rendfokozati elnevezések megváltoztatása miatt (tiszthelyettes, próbacsendőr) anyagtakarékossági okokból új személyazonossági igazolvány előállítására nem volt szükség, de az új elnevezéseket fel kellett tüntetni.

Kényelmes öltözet

Viselési alkalom:	
Szolgálatban:	Foglalkozásoknál, egyenkénti szolgálati utazások alkalmával, ha egyöntetű öltözködés külön elrendelve nincsen.
Szolgálaton kívül:	Ha más elrendelve nincsen.
Megjegyzések:	Szolgálatban alhadnagy alatt gyalogtiszti kard van előírva irodákba beosztottaknak is. Ezalól kivétel a szakszolgálatot teljesítő altisztek (őrmestertől felfelé).

Kényelmes öltözet nyáron, 1942.

Április 15-től október 15-ig

Szolgálaton kívül, kényelmes öltözetben munkához, a gyakorló ruházaton kívül gyakorlatilag bármely ruhadarabbal felvehető (igaz, az öltözeti tablók nem említik)

Kényelmes öltözet nyáron, 1943.

Április 15-től október 15-ig

- Tábori, vagy társasági sapka
- Könnyű szövésű nyári ruha (nadrággal), vagy
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Bármilyen nadrág
- Bármilyen lábbeli

1943-ban csendőr tanalakulatok és a csendőr zászlóaljhoz beosztott tisztek részére engedélyezték a tábori zöld ing zubbony nélküli viselését.

Kényelmes öltözet nyáron, 1944.

Április 15-től október 15-ig

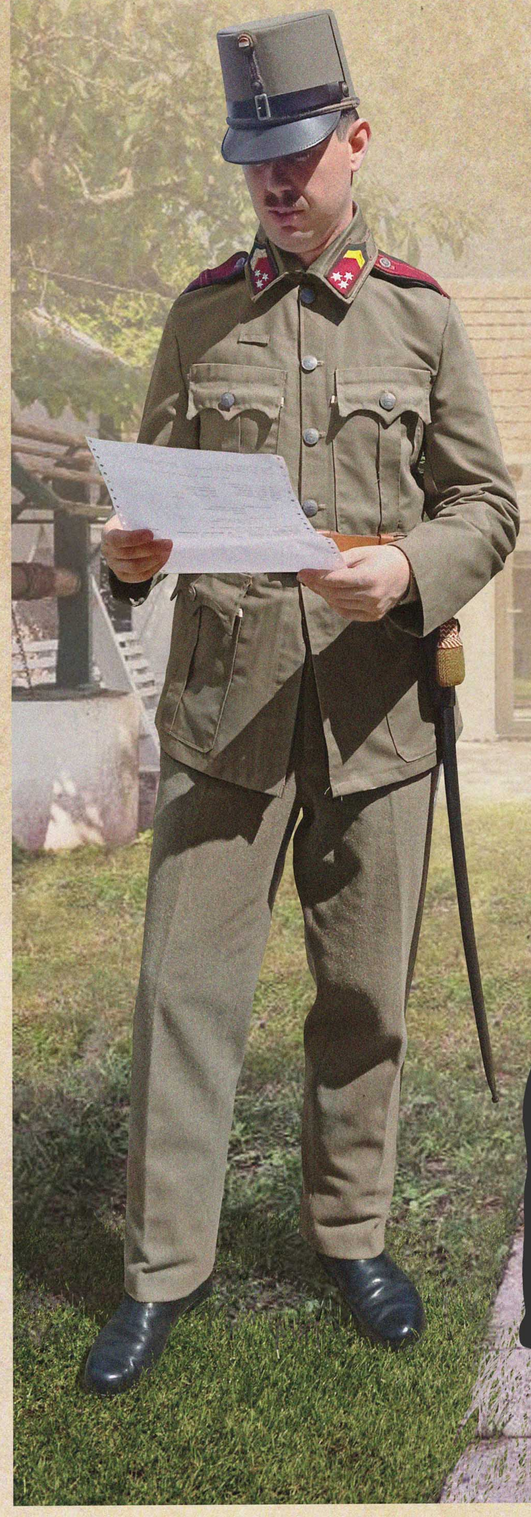
- Szemeresnyős, tábori, vagy társasági sapka
- Könnyű szövésű nyári ruha (nadrággal), vagy
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Bármilyen nadrág
- Bármilyen lábbeli

1944-ben csapattiszti jelvényt rendszeresítettek a csendőr tanalakulatok és csendőr zászlóalj csapattisztjei részére, kivéve a pótkeret parancsnokot és az anyagi tisztet.

Kényelmes öltözet nyáron, 1944.

Április 15-től október 15-ig

- Szemeresnyő, tábori, vagy társasági sapka
- Könnyű szövetű nyári ruha (nadrággal), vagy
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Bármilyen nadrág
- Bármilyen lábbeli

1944-ben általános nemzetgazdasági érdekekre figyelemmel elrendelték a csendőrség bármely alakulata által elfoglalva tartott mindennemű épület belső ablakszárnyainak és kettős üvegajtói egyikének leakasztását és biztos helyen való tárolását.

Tábori csendőr, csapatcsendőr és tábori biztonsági szolgálati öltözet

Viselési alkalom:	Tábori rendészeti szolgálat ellátása során, a hadsereg részleges, vagy teljes mozgósítása esetén.
Megjegyzések:	A tábori csendőrséget a csendőrség tagjaiból, a csapatcsendőrséget pedig a honvédség erőiből állítják ki, így felszereléseik eltérőek. A későbbi tábori biztonsági szolgálat tagjait csendőrök, honvédek és rendőrök bevonásával hozzák létre. Ezen alakulatok feladata elsősorban rendfenntartó, ellenőrző és útrendészeti tevékenység.

Tábori csendőr öltözet nyáron, 1936.

Március 15-től október 15-ig

- Tábori sapka tollforgóval
- 26M zubbony, fehér ing, nyakszegély
- Tábori nadrág (pantalló), félnárú csizma
- Derékszíj, kard, szurony, tölténytáskák
- Jelvény zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári bőrkertyű
- 31M puska

1936-ig a csendőrlegénység gyalogtiszti kardját magánúton szerezte be, különböző cégektől. Ezek viszont többnyire silány minőségűek, hasznavehetetlenek és részben szabálytalanok voltak, ezért az említett évtől engedélyezték a gyalogtiszti kardok központilag való beszerzését.

Tábori csendőr öltözet nyáron, 1939.

Április 15-től október 15-ig

- Tábori sapka tollforgóval
- 26M zubbony, fehér ing, nyakszegély
- Tábori nadrág (pantalló), félnárú csizma
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári szövetkertyű
- 31M puska

1939-ben nem cserkész egyének a cserkész formaruha jogosulatlan használatával és magaviseletükkel külföldön szégyent hoztak a Magyar Cserkésszövetségre és hazánkra. Ezért a továbbiakban cserkészegyenruhát viselő személyekre fokozottabb odafigyelést írtak elő.

Tábori csendőr öltözet nyáron, 1942.

Április 15-től október 15-ig

- Tábori sapka tollforgóval
- 40M zulbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (pantalló) félszáru szizma
- Derékszíj, szurony, tölténytáska
- Jelsíp zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári sisovetkertyű"
- 31M puska

1943-ban a távbeszélő használatánál a "Halló" szót betiltották. A hívó és hívott félnek egyaránt az "Itt" szóval és nevük, rendfokozatuk, valamint szolgálati beosztásuk bemondásával kelett jelentkezniük.

Csapatcsendőr öltözet nyáron, 1943.

Április 15-től október 15-ig

Honvédségi felszerelés

- Tábori sapka, tollforgóval
- 39M zulbony, tábori barna ing
- Rendszeresített nadrág a hozzá való lábbelivel
- Derékszíj, szurony, tölténytáska (általában 1db dupla tölténytáska, lőszer csúsztatva)
- Jelsíp, zsinórral
- Kenyértarisznya
- Rendszeresített fegyverzet

1943-ban a távbeszélő használatánál a "Halló" szót betiltották. A hívó és hívott félnek egyaránt az "Itt" szóval és nevük, rendfokozatuk, valamint szolgálati beosztásuk bemondásával kelett jelentkezniük.

Csapatcsendőr öltözet télen, 1943.

Október 15-től ápr. 15-ig

Honvédségi felszerelés

- Tábori sapka, tollforgóval
- 39M zubbony, tábori barna ing
- Köpeny
- *rendszeresített nadrág és lábbeli
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelsíp, zsinórral
- Kenyéstarisznya
- Téli kesztyű
- Rendszeresített fegyverzet

1943-ban a híradó csapatok tisztjei, tiszthelyettesei és karpaszományosai részére megengedték saját, acélzöld szín hajtókájú zubbonyaik kihordását 1945. december 1-ig. Legénység gyakorló és nyári zubbonyokon 1944. január 1-ig viselhette, minden más esetben új, sötétkék posztó hajtókát kellett viselniük.

Tábori csendőr öltözet nyáron, 1944.

Április 15-től október 15-ig

- Szemeknyő sapka
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (pantalló) félszáru csizma
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelsíp, zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári szövetkesztyű
- Elfogadott fegyverzet

Ha van egyszerű zsinór, azt kell felvenni!

1944-ben előírást adtak ki az egyszerű és csendőrségi jelsípzsinór tárolási helyére. Ezek szerint, ha már beszerzésre került az egyszerű zsinór, azt a polcos fogas negyedik fogára, míg a dísz zsinórt a díszruhaládába kell helyezni. Ahol nincs ilyen láda, ott az íróasztal kesztyűs fiókjába kell tenni.

Tábori csendőr öltözet télen, 1944.

Október 15-től április 15-ig

- Szemeregyőri sapka
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Köpeny
- Tábori, vagy egyenruhanadrág, fél, vagy hosszúszárú egyenruha
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral (Ha van egyszerű zsinór, akkor az)
- Téli kertyű *
- Elfogadott fegyverzet

* Járőrtáska

1944-től okt. 15-apr. 15. között

1944-ben a háború tartamára ideiglenesen felfüggesztették a ruhagazdálkodási utasítás egy pontját. Ennélfogva ha valamelyik leszerelő az előírt mennyiségű becsült ruházati cikkeket önhibáján kívül beszolgáltatni nem tudja, a hiányzó ruházati cikkeket nem kell a tömege terhére anyagban igényelni.

Tábori biztonsági szolgálati öltözet télen, 1945.

Október 15-től április 15-ig

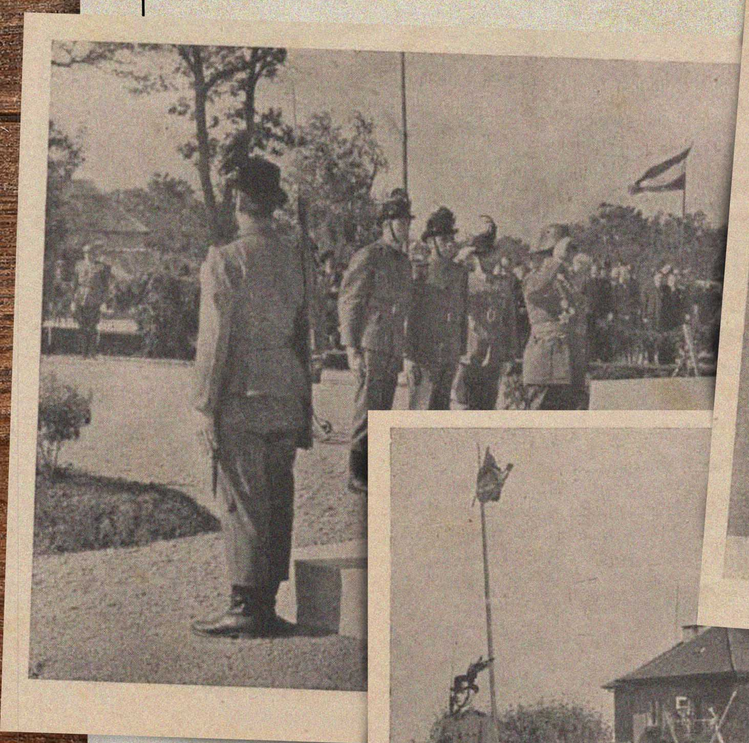
Testülettől függő felszerelés

- Tábori sapka, tollforgóval
- Zubbony, ing, köpeny
- Rendszeresített nadrág és lábbeli
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska, vagy kenyértarisznya
- Téli kertyű
- Elfogadott fegyverzet

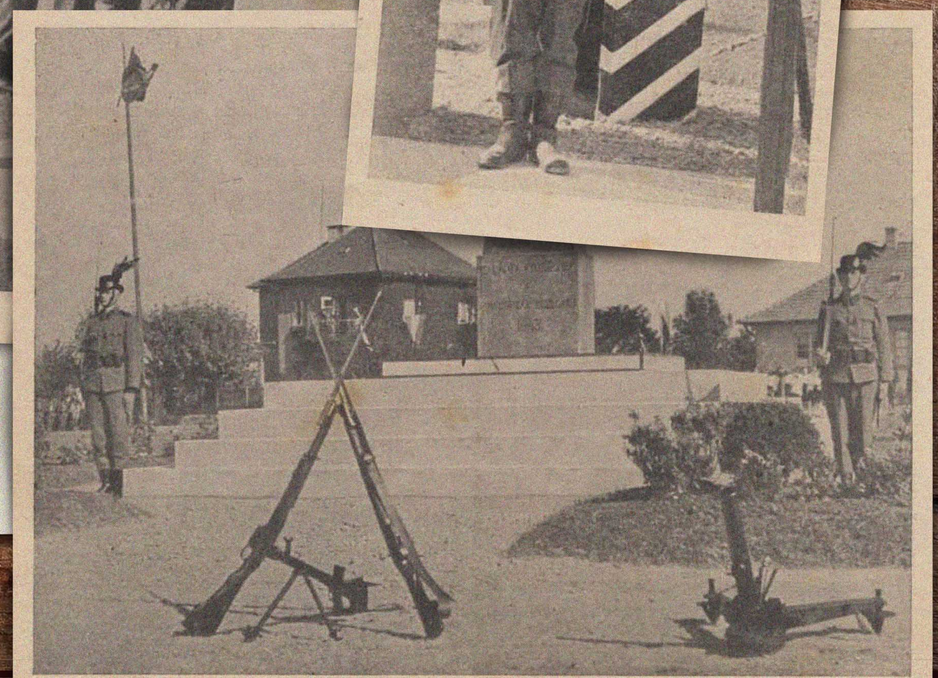
1945-ben a volt kormányzó és egyéb elöljárók arcképeinek, szobrainak és más fényképemlékeinek megsemmisítését írták elő.

Csendőr zászlóaljak öltözete

Lényegében megegyezik a hivatásos csendőr egyének felszerelésével, ám mivel a "csendőrség legújabb csemetéji", a pótcsendőrök sorozott legények voltak, s inkább katonai alakulatként a harcra készültek, mint rendfenntartásra, így viselt ruházatukon kissebb eltérések megjelentek.
Ezeket jellemzően a honvédségi felszerelésekhez való hasonulásban kell keresni, példának okán a "frontosított" zubbonyok, kettős tölténytáskák, lábbelik és nadrágok használati módja, valamint a háború folyamán már jól bevált eljárások, szokások.

Díszöltözet nyáron, 1943.

Április 15-től október 15-ig

- Csendőrkalap
- 40 M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (pantallló), félcsizma csizma
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- 30 M puska

1943- ban a nyugállományú csendőr tiszthelyettesek rendfokozati elnevezését is főtörzsőrmesterre változtatták. Innentől kezdve csak ezt a megnevezést használhatták.

Kényelmes öltözet nyáron, 1944.

Április 15-től október 15-ig

* pisztoly viselésekor csak tábori sapka!

- Tábori sapka
- Könnyű szövésű nyári ruha (nadrággal), vagy
- 40M zubbony
- Bármilyen nadrág
- Bármilyen lábbeli
- Oldalfegyverként
* pisztoly is viselhető/ Elrendelt öltözetben továbbra is kard!

1944-ben a M. Kir. Rendőrséget katonailag szervezett testületté alakították és eztán a M. Kir. Csendőrséggel egységes vezetés alá helyezték. (Meglátásom szerint ez a csendőrség felszámolási tervének első lépése volt.)

Menetöltözet nyáron, 1944.

Április 15-től október 15-ig

- Szemernyő sapka, vagy rohamsisak
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág (pantalló) félszárú zsinna
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Menetfelszerelés ↘ sisak, bőrönd, evőeszköz, gyalogsági ásó, kenyértarisznya, gázálarc, tábori takaró, köpeny
- 31M puska

1944-től a 42M csendőrségi könnyeztető füstgyertya doboza szürkére festés helyett eloxálva, acélzöld színben készült.

Csendőrzászlóalj tagjai harc közben nyáron, 1944.

Április 15-től
október 15-től

– Harctéren való kitűzött célok teljesítéséhez alkalmas felszerelés

Csendőrség által használt további öltözeti cikkek, melyeknek külleme, vagy viselési alkalma némileg eltér a szokványos ruhadarabokétól

Fényképes reprodukción nem szerepeltetett használati tárgy a téli óvócikként 1937-ben rendszeresített bőrmellény, amit a köpeny alatt viseltek:

Melléklet a 165.615/VI – c. 1937. sz. B. M. körrendelethez. 16. Cs. K. 1937.

Bőrmellény
(dúfűn béléssel)

szemben

hátulról

Csatkapocs nagysága 20 m/m

Gombkivarrás 100 m/m

kiterítve

Gyakorló ruházat nyáron, 1929.

Április 15-től november 1-ig

- Csendőrkalap
- Nyári ruha (nadrág is)
- Fehérnű cserélni
- Derékszíj, szuronytáska, tölténytáskák
- Telitáska, zsinórral
- Járőrtáska
- 95M kurtály

Harci körülmények között a kesztyű viselését általában elhagyták, így gyakorláskor is

1929 és 1940 között (az új ing bevezetéséig) a nyári ruházat zubbonyához nyakszegélyként fehér vászonból készített duplán hajtott gallért használtak, melyet elöl és hátul egy-egy gombbal rögzítettek az ing gallérjához.

Járőr öltözet nyáron, 1941.

Könnyű szövésű nyári ruhában

- Csendőrkalap
- Könnyű szövetű nyári ruha (nadrággal) nem összekeverendő a nyári ruhával, ami a gyakorló závoly
- Félcipő csizma
- Derékszíj, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska
- Nyári szövetkenyű
- 31M puska

1940-ben csendőrlegénység részére megengedték magánkerékpárjaikhoz való puskahordsaroglya beszerzését a M. Kir. Csendőrség felszerelési anyagraktár parancsnokságán keresztül.

Járőr ruházat télen, 1931.

Köpenyen szőrmegallérral

- Csendőrkalap
- 26M zubbony, nyakrégely, fehér ing
- Köpeny, szőrmegallérral
- Tábori, vagy csizmanadrág, rendszeresített lábbeli
- Derékszíj, kard, szurony, tölténytáskák
- Jelvény, zsinórral
- Járőrtáska
- Téli kötött kenyű
- 95M kurtály

1931-ben tisztek részére a tábori barna zubbonyon és a mentén jobb vállon vállzsinórt rendszeresítettek. A vállzsinórra aranygyűrű nem volt alkalmazható és gombolásra kis aranyozott gombot kellett használni.

Járőr öltözet nyáron, 1935.

Ujjas vállgallérral, fel nem öltve

- Szendőrkalap
- 26/I zubbony, nyakrégely, feher ing
- Tábori, vagy szinmanadrág, rendszeresített lábbeli
- Ujjas vállgallér
- Derékszij, kard, szurony, töltenytáskák
- Jelsip, szinórral
- Járőrtáska
- Nyári bőrkesztyű
- 31M puska

1920-ban zubbonyokon és dolmányokon az újonnan bevezetett hajtókák használata még csak engedélyezve volt.

Járőr öltözet nyáron, 1943.

Ujjas vállgallérral, felöltve

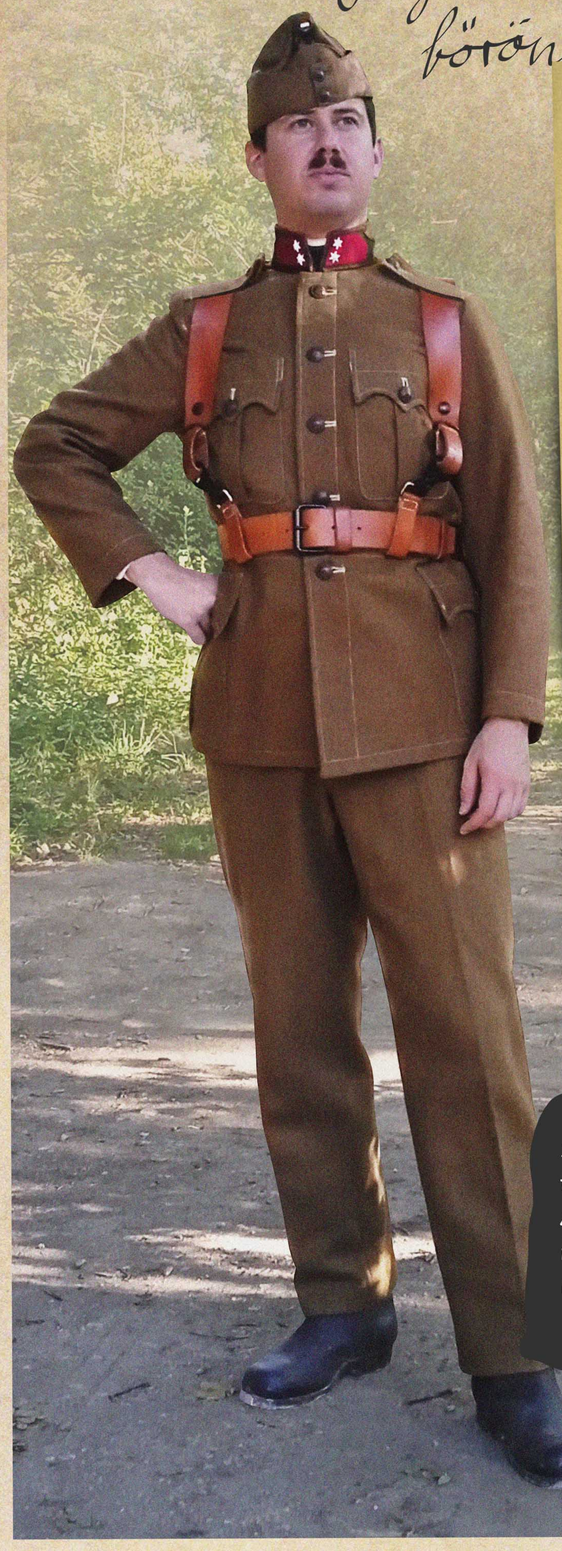

- Szendőrkalap
- 40M zubbony, tábori barna ing
- Tábori nadrág, félcsizma
- Ujjas vállgallér felsőrelér felett
- Derékszij, szurony, töltenytáskák
- Jelsip, szinórral
- Járőrtáska
- Nyári szövetkesztyű
- 31M puska

1943-ban anyaggazdálkodási nehézségek miatt az ujjas vállgallérok makkgombjait szövetpántokkal helyettesíthették. Mégpedig oly formán, mint ahogyan a honvédségi nyári zubbonyok nyakán van.

Kényelmes öltözet nyáron, 1935.

Foglalkozáshoz kivezényelve, főröndben

A képen a foglalkozáshoz elrendeltek szerinti öltözet.

Egyébként ha elrendelve már nincs, illetve egyenkénti szolgálati utazások alkalmával a kard és kesztyű felvendő. Utóbbi 1940-ig.

1935-ben a nadrágban alkalmazott talpalávalót ideiglenesen szabályozták. Anyaga kb. 20 cm hosszú és 2,5 cm széles fekete szövet, bőr, vagy gumi lehetett, melyet a nadrág szárához kellett gombolni.

Rendeletek és irományok listája:

1916.— 2478/eln. 16. számú körrendelet (továbiakban sz.k.)

1920. — Csendőrségi tájékoztató: A magyar csendőrség szervi tagozódása és beosztása. - Központi vezetés. - Tiszti és altiszti parancsnokságok. - A csendőrség előljáró parancsnokságai és parancsnokai részére való különös szabályok

1922. — Csendőrségi Zsebnaptár

1923. — 120794/eln. VI—c. 1923. számú belügyminiszteri körrendelet (továbbiakban sz.b.k.); 120706/eln. VI. c. 1923.sz.b.k.

1926. — 121087/eln. VI—c. 1926 sz. b. k.; 121400/eln. VI—c. 1925. sz. b. k.; 121406/eln. VI—c. 1925. sz. b. k.; 93398/VI—b. 1925. sz. b. k.; 120410/eln. VI—c. 1926. sz. b. k.

1928. — 129914/VI—b. 1928. sz. b. k. 45635/eln. VI—c. 1928. sz. b. k.

1929. — 45510/eln. VI—c. 1929. sz. b. k.; 45456/eln. VI—c. 1929. sz. b. k.; 45740/eln. VI—c. 1929. sz. b. k.; 46162/eln. VI—c. 1929. sz. b. k.; 45.115/eln. VI.— 1929. sz.k.

1930. — 45391/eln. VI—c. 1930. sz. b. k.

1931. — 9221/eln. 14—1931. számú honvédelmi miniszteri körrendelet (továbbiakban sz.h.m.k.); 45208/eln. VI.— c. 1931. sz.b.k.; 45540/eln. VI.— c. 1931. sz.b.k.

1932. — 46.866/eln. VII—c. 1932. sz. b. k.

1933. — 45.107/eln. VII—c. 1933. sz. b. k.; 45.194/eln. VII—c. 1933. sz. b. k.; 46.717/eln. VII—c. 1932. számú körrendelet; 45.480/eln. VII—c. 1933. sz. b. k.; 46.111/eln. VII—c. 1932. sz. k.

1934. — 165.740/VII—c. 1934. sz. b. k.; 15.460/eln. VII—c. 1934. sz. b. k.; 161.932/VII—c. 1934. sz. b. k.

1935. — 19.615/eln. VI—c. 1935. sz. b. k.; 144.817/VI—c. 1935. sz. b. k.; 146.534/VI—c. 1935. sz. b. k.; 162.309/VII—c. 1934. sz. b. k.; 143.302/VI—c. 1935. sz. b. k.; 144.382/VI—c. 1935. sz. b. k.; 1318/eln. 2—1935. sz. h. m. k.; 166.426/VII—c. 1934. sz. b. k.; 16.499/eln. VII—c. 1934. sz. b. k.; 142.438/VI—c. 1935. sz. b. k.; 497.145/2.—1934. sz. h. m. k.; 1318/eln. 2—1935. sz. h. m. k.; 145.301/VI—c. 1935. sz. b. k.; 16.499/eln. VII—c. 1934. sz. b. k.

1936. — 141.317/VI—c. 1936. sz. b. k.; 129.221/VI—b. 1936. sz. b. k.; 127.346/VI—b. 1936. sz. b. k.; 140.150/VI.— c. 1936. sz.b.k.

1937. — 165.615/VI—c. 1937. sz. b. k.; 166.385/VI—c. 1937. sz. b. k.; 167.923/VI—c. 1937. sz. b. k.; 143.665/VI—c. 1936. sz. b. k.; 163.558/VI—c. 1937. sz. b. k.; 163.697/VI—c. 1937. sz. b. k.; 155.516/VI—b. 1937. sz. b. k.

1938. — 65.213/eln. VI—c. 1938 sz. b. k.; 156.343/VI—c. 1938. sz. b. k.; 65.503/eln. VI—c. 1938. sz. b. k.; 158.497/VI—c. 1938. sz. b. k.; 159.119/VI—c. 1938. sz. b. k.; 159.121/VI—c. 1938. sz. b. k.; 159.474/VI—c. 1938. sz. b. k.; 159.544/20. 1938. sz. h. m. k.; 157.981/20. 1938. sz. h. m. k.

1939. — 571.601/20.—1939. sz. h. m. k.; 81.818/eln. 20.—1939. sz. h. m. k.; 573.936/20.—1939. sz. h. m. k.

1940. — 74.019/eln. 20.—1940. sz. h. m. k.; 570.830/20.—1940. sz. h. m. k.; 75.287/eln. 20.—1940. sz. h. m. k.; 23.841/eln. 2. r.—1940. sz. k.; 76.790/eln. 20.—1940. sz. h. m. k.; 77.093/eln. 20.—1940. sz. h. m. k.; 573.809/20.—1940. sz. h. m. k.; 77.416/eln. 20.—1940. sz. h. m. k.; 574.706/20.—1940. sz. h. m. k.

1941. — 580.724/20.—1941. sz. h. m. k.; 97.136/eln. 20.—1941. sz. h. m. k.

1942. — 116.079/eln. 20.—1942. sz. h. m. k.; 532.584/2. r.—1942 sz. h. m. k.

1943. — 115.074/eln. 20.—1943. sz. h. m. k.; 803.953/20.—1943. sz. h. m. k.; 540.435/XX.—1943. sz. h. m. k.; 802.586/20.—1943. sz. h. m. k.; 802.475/20.—1943. sz. h. m. k.; 800.345./20.—1943. sz. h. m. k.; 802.355/20.— 1943. sz.h.m.k.

1944. — 705.535/20—1944. sz. h. m. k.; 27.841/eln. 2. r.—1944. sz. h. m. k.; 60.322/eln. 2. r.—1944. sz. h. m. k.; 707.743/20.—1944. sz. h. m. k.; 100.482/Elnökség 1944. sz. k.; 803.440/20.— 1943. sz.h.m.k.; 60.322/eln. 2.r.— 1944. sz.h.m.k.; 498.919./2.r.— 1944. sz.h.m.k.; 707.743/20.— 1944. sz.h.m.k.

72.166/eln. VI.—6. 1936. számú Tájékoztató az új Harcászati Szabályzat alapvető fejezeteiről.

Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára 1941.

SZakály Sándor A MAGYAR TÁBORI CSENDŐRSÉG JELVÉNYEI, 1924—1944

Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) HU-ISSN 1785-3257 XX. évf. (2011) 35–36. sz.
EMLÉKHELYEK ÉS TÁRGYAK PARÁDI József – ZEIDLER Sándor A magyar tábori csendőrség szolgálati jelvényei